

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
LIIKETALouden ALA

TALOUSOSAAMISEN JA -KÄYTTÄYTYMISEN PERIYTYMINEN

TEKIJÄT Aino-Loviisa Löfström
Jenna Nieminen

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Aino-Loviisa Löfström & Jenna Nieminen	
Työn nimi Talousosaamisen ja talouskäyttämisen periytyminen	
Päiväys	22.4.2025
	35/2
Yhteistyötaho -	
<p>Opinnäytetyön aiheena oli talousosaamisen ja talouskäyttämisen periytyminen sukupolvelta toiselle. Työn tavoitteena oli tehdä tutkimusta aiheesta ja selvittää, ovatko talousosaaminen ja -käyttäytyminen vanhemmilta lapsille periytyvää, vai pohjautuuko mahdollinen talousosaaminen vain opittuun taitoon. Lisäksi tavoitteena oli selvittää edeltävien sukupolvien talousosaamisen ja -käyttämisen koettu vaikutus jälkikasvuun. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia tarkemmin ilmiötä, josta aiempaa tutkimusta ei ollut tehty ja tarjota näin tarkempaa tietoa talousosaamisen ja -käyttämisen juurisyistä. Aihe valittiin sen ajankohtaisuuden ja työn tekijöiden oman kiinnostuksen perusteella.</p> <p>Osana opinnäytetyötä toteutettiin monimenetelmäinen tutkimuskysely, jonka kohdejoukkona oli Savonia-ammattikorkeakoulun liiketalous- ja restonomiopiskelijat sekä satunnainen joukko tutkijoiden omasta lähipiiristä. Tutkimus oli kokonaistutkimus, joka toteutettiin sähköisesti hyödyntämällä internetpohjaista Microsoft Forms -lomaketta. Kyselytutkimus koostettiin 11 eri kysymyksestä, joissa kuuteen oli annettu vastausvaihtoehdot valmiiksi. Viisi kysymyksestä oli avoimia. Tutkimuksen avulla pyrittiin muodostamaan vastaukset työlle asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja -ongelmaan.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella vastaajat kokivat henkilökohtaisen mielenkiinnon olevan tärkeintä, mitä tulee talousosaamisen kartuttamiseen ja kehitykseen. Geenien koettiin välittävän talousosaamiselle otollisia ominaisuuksia sukupolvelta toiselle, mutta näyttöä taloustaitojen suorasta periytymisestä ei osoitettu. Talouskäyttämisen koettiin periytyvän vahvasti vanhemmilta lapsille. Molempien kohdalla koettiin sekä opetuksella, kotona saadulla kasvatuksella, että tahattomalla oppimisella olevan suuri vaikutus kunkin henkilön talousosaamiseen ja -käyttämiseen. Tutkimuksen avulla tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja -ongelmaan löydettiin vastaukset, sekä työlle asetetut tavoitteet saavutettiin.</p>	
Avainsanat Talousosaaminen, taloustaidot, periytyminen, talouskäyttämisen, tiedostamaton oppiminen, kyselytutkimus, lahjakkuuden periytyminen	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	5
1.2	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä.....	5
2	TALOUSOSAAMINEN	7
2.1	Mitä talousosaaminen on?	7
2.2	Taloustaidot käytännössä ja niiden opettaminen	7
2.3	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta.....	8
3	TALOUSKÄYTTÄYTYMINEN	9
3.1	Mitä on talouskäyttäytyminen?.....	9
3.2	Aikaisemmat tutkimukset	10
4	PERIYTYMINEN JA LAHJAKKUUS.....	11
4.1	Lahjakuus taloustaidoissa ja sen periytyminen	11
4.2	Talouskäyttäytymisen periytyminen	11
5	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	13
5.1	Määrällinen tutkimus	13
5.2	Laadullinen tutkimus	13
5.3	Aineiston keruu	14
5.4	Aineiston käsittely ja analysointi	15
5.5	Tulosten tulkinta.....	16
5.6	Luotettavuus ja eettisyys.....	16
6	TUTKIMUSTULOKSET	18
6.1	Pohjustus tutkimustuloksiin.....	18
6.2	Tutkimustulosten selittäminen.....	19
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	26
7.1	Tutkimustulosten johtopäätökset	26
7.2	Tutkimustulosten yhteenveto	28
7.3	Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden toteutuminen	28
8	POHDINTA.....	30
8.1	Opinnäytetyöprosessin ja tutkimuksen onnistuminen	30
8.2	Oman työskentelyn ja ammatillisen kasvun tarkastelu	31
8.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	32
	LÄHTEET.....	34

LIITE 1: SAATEKIRJE	36
LIITE 2: KYSELYTUTKIMUKSEN KYSYMYKSET	37

KUVALUETTELO

Kuva 1. Vastaajien ikäjakauma (n=100).....	18
Kuva 2. Vastaajien taloustaidot (n=100)	19
Kuva 3. Vastaajien arvioit omista taloustaidoistaan (n=100).....	20
Kuva 4. Vastaajien kokemuksia talouskäyttäytymisestä ja taloustaidoista (n=100).....	21
Kuva 5. Vastaajien arviot itselleen helpoksi koetuista taloustaidoista (n=100)	21
Kuva 6. Vastaajien taloustaitojen lähteet (n=100).....	22
Kuva 7. Rahan kiertokulun ymmärtäminen (n=100).....	23
Kuva 8. Taloustaitojen periytyminen kannanotot (n=100)	24

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on talousosaamisen ja -käyttätymisen periytyminen sukupolvelta toiselle. Aiheen voidaan todeta koskettavan monia, sillä jokainen aikuinen henkilö on osa Suomen kansantaloutta, mutta muodostaa myös oman, henkilökohtaisen talouden. Aihe on myös ajankohtainen, sillä Suomen ensimmäisen, nuorien taloustaitoja mittaavan barometrin (2024) mukaan vanhempien sosioekonominen asema periytyy heidän lapsilleen. Vanhempien talousosaamisella ja -käyttätymisellä on siis merkitystä. Heidän tarkoituksellisesti tai tahattomasti välittämänsä opit ovat suuressa roolissa silloin, kun nuorempi sukupolvi liittyy osaksi Suomen kansantaloutta. Heikolla talousosaamisella voi puolestaan olla ikäviä seurauksia. Osaamattomuus voi altistaa nuoria aikuisia taloudellisille väärinkäytöksille (Lammi 2024). Aiheen valintaa perustellaan sen ajankohtaisuudella, sekä työn kirjoittajien omalla mielenkiinnolla.

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia ilmiötä, josta ei ole tehty juurikaan aikaisempaa tutkimusta. Tarkoituksena on syventyä vastaajien kokemusten ja teorian avulla talousosaamisen ja -käyttätymisen juurisyihin, sekä saada käsitys niiden jatkuvuudesta sukupolvelta toiselle. Tavoitteena on saada käsitys talousosaamisen ja -käyttätymisen koetusta periytymisestä, sekä havainnollistaa edeltävien sukupolvien talousosaamisen ja -käyttätymisen merkitys nykyihmisen omassa talousosaamisessa ja -käyttätymisessä. Tutkimuksissa pyritään myös löytämään vastaus sille, onko talousosaamisen mahdollista periytyä lahjakkuutena sukupolvelta toiselle. Työn toivotaan herättävän kyselyyn vastanneissa ja työn lukijoissa kiinnostusta omaan taloudelliseen käyttätymiseen.

1.2 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä

Osana opinnäytetyötä toteutetaan monimenetelmäinen tutkimus, jonka kohdejoukkona ovat Savonia-ammattikorkeakoulun liiketalous- ja restonomiopiskelijat sekä satunnainen joukko tutkijoiden omasta lähipiiristä. Valitun menetelmän avulla kohdejoukon kokemuksista on saatavissa kattava näkemys. Tutkimus toteutetaan sähköisenä, internetpohjaisella Microsoft Forms -lomakkeella. Lomake suunnitellaan aiheen teoriaan pohjautuvaksi, kartoittaen vastaajien kokemusta omista taloustaidoista ja -käyttätymisestä. Lomake sisältää kysymyksiä mahdollisesta koetusta taloustaitojen ja -käyttätymisen periytymisestä, omien ja edeltävien sukupolvien talousosaamisen eroavaisuuksista sekä pyrkii vastaamaan työlle ja tutkimukselle asetettuihin tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin. Aineiston analysoinnissa hyödynnetään taulukkolaskentaohjelmaa Exceliä, sekä Microsoft Formsin omaa analysointityökalua. Näiden avulla varmistetaan muuttujien välisten yhteyksien tarkempi tutkimus ja analyysi.

Työlle määriteltyä tutkimusongelmaa hyödynnetään opinnäytetyön ja toteutettavan tutkimuksen runkona, joka tässä työssä on:

Talousosaamisen ja -käyttätymisen periytyminen sukupolvelta toiselle.

Tutkimusongelman pohjalta työlle määritellään neljä tutkimuskysymystä, jotka ovat:

Periytyykö talousosaaminen ja -käyttätyminen geneeissä?

Onko olemassa lahjakkuutta taloustaitoihin?

Ovatko talousosaaminen ja -käyttäytyminen taipuvaisia periytymään jälkikasvulle?

Kuinka suuri vaikutus vanhempien talousosaamisella ja -käyttäytymisellä on?

2 TALOUSOSAAMINEN

Tässä luvussa perehdytään talousosaamiseen ja taloustaitoihin tarkemmin. Luvussa käsitellään talousosaamista käytännössä, sen merkitystä, sekä taloustaitojen opettamista. Luvun lopussa käydään läpi aikaisempia tutkimuksia aiheesta.

2.1 Mitä talousosaaminen on?

Talousosaamiselle on olemassa monia eri käännöksiä. Englannissa ”financial literacy” kääntyy taloudelliseksi lukutaidoksi. Tällä taloudellisella lukutaidolla tarkoitetaan suomessa yleisesti termiä talousosaaminen. Muita synonyymeja taloudelliselle lukutaidolle ovat ”taloudellinen tieto ja ymmärrys” (knowledge and understanding), ”talouskoulutus tai -kasvatus” (financial education), ”taloudellinen kyky” (capability), ”taloudelliset taidot ja pätevyys” (skills and competence) tai ”henkilökohtainen taloudellinen lukutaito”. On olennaista havaita, että termillä ”kasvatus” tai ”koulutus” kuvataan prosessia eikä lopputulosta. (Hallipelto 2021, 55.) Tässä tutkimuksessa käytetään selvyvyyden vuoksi termitä talousosaaminen ja taloustaidot.

Termi ”talousosaaminen” muodostuu sanoista ”talous” ja ”osaaminen”, joista molemmat ovat monisielitteisiä. Termiä ”talous” käytetään usein esimerkiksi kuvatessa yhteiskunnallisia muutoksia (palvelutalous, valtiontalous). Termi ”osaaminen” ei ole yksiselitteinen. Sen katsotaan koostuvan tiedosta, taidosta, kokemuksesta ja asenteista. Talousosaamista luonnehditaan eräänlaiseksi pääomaksi, jonka kyseinen henkilö on koonnut elämässään ja joka kehittää hänen taitoaan hallita taloudellisia resursseja. Tarkemman määritelmän mukaan talousosaaminen on talouden ja rahoituksen peruskäsitteiden tuntemusta sekä kykyä käyttää näitä tietoja ja muita taloudellisia taitoja tehokkaasti. (Hallipelto 2021, 56.) Tässä tutkimuksessa keskitytään siihen, kuinka nämä taloudelliset taidot, eli taloustaidot esiintyvät, sekä niiden mahdollista jatkuvuutta sukupolvien välillä.

Jotta henkilöllä olisi talousosaamista, olisi hänellä oltava perustietoa keskeisistä talouden käsitteistä. Viime vuosien aikana on ”taloudellisen lukutaidon” määritelmä muuttunut pelkästään taloudellisiin asioihin perehtyneisyydestä kykyyn käyttää taloudellista pääomaansa päivittäisissä taloudellisissa päätöksissä. (Hallipelto 2021, 55–56.) Tämän perusteella on järkevää käyttää termiä taloustaidot, joka on vakiintunut merkitsemään käytännön talousosaamista, eikä vain taloudellista pääomaa.

Taloustaitoisella henkilöllä on luottamus ja kyky käyttää taloudellista tietoa ja tehdä henkilökohtaisia taloudellisia päätöksiä. Päätöksiä osaa tehdä tietoon perustuen ja luottavaisin mielin, ennakoiden päivittäisten valintojensa taloudelliset vaikutukset. Talousosaaminen ei siis ole vain taloudellista tietoa ja taitoa, vaan myös tunne kyvystä hallita omaa talouttaan. Yksilön oma kokemus oman talouden hoidosta pienilläkin tuloilla on merkityksellistä (Hallipelto 2021, 56).

2.2 Taloustaidot käytännössä ja niiden opettaminen

Taloustaidot ovat taitoja, joiden avulla kykenee hahmottamaan oman talouden toimintaa, ymmärtää taloustiedon peruskäsitteitä ja joiden avulla osaa tehdä fiksua taloudellisia valintoja. Tärkeimpiä perustaitoja ovat budjetointi ja kyky tehdä järkeviä ostopäätöksiä, sekä arjen valintoja. Taloustaitojen puutteesta ovat usein seurauksena maksuhäiriöt, ylivelkaantuminen ja ulosotto. Taloustaidot ovat tarpeellisia läpi elämän, joten ne luetaan osaksi elämänhallintataitoja. (Klemetti 2023.) Huonoilla taloustaidoilla saattaa siis olla merkittävä vaikutus elämänhallintaan ja -laatuun.

”Perinteisesti talousosaaminen on hankittu itse.” (Klemetti 2019). Entisaikaan taloustaidot olivat jokaisen itse hankkimia ja vaalimia salaisuuksia, joita pidettiin visusti itsellään. Nykyaikainen taloudenohjaus, sijoitusneuvonta ja avoin rahapuhe on mahdollistanut talousosaamisen kasvun. Nykyään pidetään tavoiteltavana, että jokaisella kansalaisella olisi talousasioissa perusvalmiudet. ”Perusvalmiuksilla tarkoitetaan talousosaamista, joka koostuu taloustiedosta ja talouden ilmiöiden ymmärtämisestä, eli talouselukutaidosta. Talouden kieltä pitää osata ja ymmärtää, jotta sen kanssa osaa toimia.”. (Klemetti 2019.)

Klemetin (2023) mukaan vastuu taloustaitojen opettamisesta kuuluu koko yhteiskunnalle, ei pelkästään koululle ja vanhemmille. Hyvistä taloustaidoista hyötyvät sekä kansalaiset, että yhteiskunta. Usein talousopetus mielletään vain koulujen ja vanhempien tehtäväksi, vaikka myös yritykset ja yhteisöt ovat osa yhteiskuntaamme. Taloustaitoja aletaan kehittää jo peruskoulussa (Karhunen 2016). Finanssiala kehitti Zaldo -oppimisympäristön peruskouluikäisille lapsille ja nuorille, helpottamaan taloustaitojen opettelua ja ymmärtämistä. Kannusteeksi Finanssiala järjesti myös kilpailun, jossa mitattiin opittujen asioiden hallintaa. (Karhunen 2016.) Myös OP Oulu on osallistunut talouskasvatukseen järjestämällä koululaisille yrityskylä-toimintaa, oppilaitosvierailuja sekä valtakunnallisia nuorten taloustaitohankkeita. (Klemetti 2019). Nämä ovat esimerkkejä siitä, kuinka yritykset ja yhteisöt voivat osallistua lasten ja nuorten talouskasvatukseen.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Taloustaitojen periytymisestä ei ole löydettävissä suoraan tutkimuksia, mutta aihetta sivutaan epäsuorasti useissa talouskäyttäytymiseen ja erityisesti nuorten talouteen keskittyvissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Mun talous- verkoston teettämässä pienessä kyselyssä selvisi, että nuoret kysyvät neuvoa talousasioihin enimmäkseen vanhemmiltaan. Nuorisosäätiön projektikoordinaattorina ja edustajana työskennelleen Essi Lindbergin mukaan (Alavalkama 2014) myös vanhempien tulisi olla ajan tasalla taloustaitojen kanssa, sillä heidän huonoilla taloustaidoillansa on taipumusta periytyä. Kyselyyn vastasi 100 porilaista nuorta.

OP Ryhmän, Helsingin Yliopiston ja Jyväskylän Yliopiston nuorille teettämä kyselytutkimus taloustaidoista toteutettiin keväällä 2024. Talousosaamisbarometrissa kartoitettiin nuorten taloustaitoja, kuten säästämistä ja rahankäyttöä. Tutkimuksen mukaan nuorten 15–19-vuotiaiden talousosaaminen on yleisellä tasolla hyvää. Tutkimuksesta selviää, että vanhempien sosioekonominen asema periytyy. Aineiston perusteella korkeakoulutetut vanhemmat puhuvat rahasta jälkikasvunsa kanssa enemmän kuin matalammin koulutetut. Talouden digitalisaation avulla yli neljäsosa vastanneista kertoi saavansa taloustietoa sosiaalisesta mediasta. Vastanneiden nuorten tyytyväisyys omiin taloustaitoihin, rahatilanteeseen ja uravalintoihin oli yleisesti hyvä. Barometrin perusteella vastanneista 60 % koki saavansa taloutta koskevaa tietoa eniten perheeltään, koulusta 35 % ja sosiaalisesta mediasta 27 %. Eri ikäryhmien väliset taloustaidot eivät eronneet merkittävästi toisistaan. Barometri oli laatuaan ensimmäinen ja onnistui tuottamaan tietoa suomalaisnuorten rahankäytöstä, taloustaidoista sekä talouteen liittyvistä asenteista.

3 TALOUSKÄYTTÄYTYMINEN

Tässä luvussa syvennytään taloudelliseen käyttäytymiseen. Aihetta käsitellessä sivutaan myös taloudellisia asenteita, sillä niillä voi olla vaikutusta taloudellisiin päätöksiin. Rationaalinen tai järkevä käyttäytyminen nähdään usein kuuluvan osaksi talousosaamisen opetusta (Hallipelto 2021, 351).

3.1 Mitä on talouskäyttäytyminen?

Taloudellinen lukutaito koostuu tiedoista, käyttäytymisestä ja asenteista. Rationaalisella käyttäytymisellä tarkoitetaan yksilön valintoja omaa etua ajatellen eli päätöksentekoa. (Hallipelto 2021, 351.) Raha voi aiheuttaa monenlaisia tunteita, kuten ahdistusta, kateutta ja alemmuuden tunnetta. Taloudellisella asenteella on merkitys sille, kuinka tieto muunnetaan taloudelliseen käyttäytymiseen, jotta päästään positiiviseen taloudelliseen tulokseen. Taloudellinen asenne on yksilöllinen ja sen määrittelee muun muassa mielentila ja harkintakyky. (Hallipelto 2021, 347.) Talouskäyttäytymiseen vaikuttaa siis vahvasti yksilön oma asenne. Esimerkiksi yksilö voi pitää tärkeänä säästämistä ja tämän asenteen ansiosta hän voi onnistua eläkkeelle säästämisessä. Tietynlaisella suhtautumisella talousasioihin on vaikutusta taloudellisiin päätöksiin (Hallipelto 2021, 347). Voidaan siis todeta, että negatiivisella asenteella talousasioita kohtaan voi tehdä huonompia taloudellisia päätöksiä, kun taas positiivisella asenteella on myönteisempi vaikutus (Hallipelto 2021, 347). Hallipellon mukaan taloudelliset asenteet ovat peräisin vanhemmilta ja nämä asenteet saattavat vaikuttaa taloudelliseen käyttäytymiseen aikuisiässä (Hallipelto 2021, 348). Vanhemmilta on siis voitu periä myös negatiivista talouskäyttäytymistä ja niistä käytännöistä ja asenteista eroon pääseminen vaatii työtä.

Ihmisten arvoilla ja uskomuksilla on vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen vahvasti ja se antaa viitteitä tulevasta käyttäytymisestä ja päätöksenteosta. Talousosaamisen tärkeä osa-alue on talouskäyttäytyminen, sillä opittuja tietoja tulee myös osata hyödyntää käytännössä ja kyseisillä valinnoilla voidaan edistää taloudellista hyvinvointia. (Hallipelto 2021, 351.) Tällä tarkoitetaan siis sitä, että yksilöllä voi olla paljon taloudellista tietoa ja tätä kyseistä tietoa tuodaan käytäntöön positiivisena. Ihmisillä on erilaisia käyttäytymistapoja ja taloudellisella käyttäytymisellä on erilaisia tapoja ilmentyä (Hallipelto 2021, 352). Jokainen suhtautuu rahaan omanlaisella tavalla. Henkilö voi olla esimerkiksi hyvin säästeliäs ja käyttää rahaa harkiten, kun taas toinen henkilö voi käyttää rahaa runsaasti ja jopa yli omien varojen. Rahan erilaiset kulutustavat voivat johtaa ongelmiin. (Hallipelto 2021, 352.) Rahan liiallisella kuluttamisella voidaan elää omien varojen yli ja tästä voi aiheutua esimerkiksi maksuvaikeuksia, jolloin taloudellisen käyttäytymisen lopputulos on negatiivinen. Rahaa harkitsevasti käyttävän tavat voivat myös johtaa negatiiviseen tulokseen, mikäli rahan kuluttamisen tunteet menevät liiallisuuksiin.

Ihmiset joutuvat tekemään paljon taloudellisia päätöksiä. Taloudellisten päätösten kanssa ei kuitenkaan tarvitse jäädä yksin, sillä apua ja tukea on saatavilla. Rahoituksellisiin tarpeisiin apua voidaan pyytää rahoituksen tarjoajalta (Hallipelto 2021, 355). Riita-asioissa kuluttajaa auttaa kilpailu- ja kuluttajaneuvonta (Hallipelto 2021, 356). Velkaantumisessa apua tarjoaa esimerkiksi sosiaalitoimi, paikalliset yhdistykset ja kunnallisen talous- ja velkaneuvonta (Hallipelto 2021, 357).

Ihmisillä on siis erilaisia taloudellisia asenteita ja erilaista taloudellista käyttäytymistä. Kuitenkin suurin osa sijoittuu ääripäiden välille eli runsaasti kuluttavien ja erityisen säästeliäiden väliin. Päivittäin kohdataan tilanteita, joissa tehdään taloudellisia päätöksiä (Hallipelto 2021, 352), kuten ruokakassassa ostoskoriin valittavat tuotteet tai päätös siitä, käykö syömässä työpaikan ravintolassa vai

syökö omat eväät. Nämä arjen pienet valinnat voivat ajan myötä muodostaa merkittävän vaikutuksen yksilön taloudelliseen tilanteeseen (Hallipelto 2021, 352).

3.2 Aikaisemmat tutkimukset

Taloudellista käyttäytymistä on tutkittu aikaisemmin, ja se on usein ollut osa laajempia tutkimuksia. Vuonna 2016 toteutettiin tutkimus suomalaisten taloudellisesta lukutaidosta ja käyttäytymisestä. Tutkimus toteutettiin kysymyksillä, jotka ovat vertailukelpoisia kansainvälisesti. Tutkimuksessa vertailaan muun muassa ihmisten taloudellisen tilanteen, sukupuolen ja iän vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen. Tutkimukseen osallistuneista 83 % kokee harkitsevansa ostoksen tekoa ja pohtivansa maksukykyä ennen lopullista päätöstä. Vastaajista 94 % maksaa laskunsa ajallaan ja 73 % kertoo säästävänsä säännöllisesti. Suhteellisen suuri osa vastaajista kertoi myös asettavansa taloudellisia tavoitteita, joita kohti pyrkivät. Tutkimuksen mukaan suomalaisten budjetoinnissa on sen sijaan parantamiseen varaa. Taloudellista käyttäytymistä tutkittaessa havaitaan, että pienituloisilla, työttömillä ja opiskelijoilla on eniten haasteita taloudellisessa käyttäytymisessä. (Kalmi & Ruuskanen 2016.) Heitä yhdistävä tekijä saattaa olla tulojen vähäisyys ja tästä syystä taloudellisessa käyttäytymisessä saattaa olla haasteita. Kun tuloja on vähän, voi jäädä laskuja maksamatta. Korkeatuloisemmilla talouskäyttäytyminen havaitaan keskimääräistä paremmaksi (Kalmi & Ruuskanen 2016), mutta tämä saattaa selittyä tulojen runsaudella. Myös sukupuolten taloudellisessa käyttäytymisessä havaitaan eroja, sillä naisilla on vähemmän haasteita kuin miehillä (Kalmi & Ruuskanen 2016).

Taloudellisesta käyttäytymisestä on tehty tutkimus, jossa tarkasteltiin varhaislapsuuden terveydentilan vaikutusta taloudellisiin päätöksiin. Tutkimuksessa todettiin, että varhaislapsuuden heikolla terveydentilalla, kuten alhaisella syntymäpainolla, on vaikutusta myöhempään osallistumiseen osakemarkkinoilla (Böckerman, Conlin & Svento 2021). Tutkimuksen mukaan osakemarkkinoille osallistumisen ja syntymäpainon välillä on yhteys, joka selittyy varhaislapsuuden heikolla terveydentilalla. Heikko terveydentila varhaislapsuudessa näyttää lisäävän taipumusta riskien välttelyyn myöhemmällä iällä. Tällä ei kuitenkaan ole havaittu olevan merkittävää yhteyttä osakesalkun sisällöissä. (Böckerman ym. 2021.)

4 PERIYTYMINEN JA LAHJAKKUUS

Periytymisellä tarkoitetaan yleisesti tiettyjen ominaisuuksien tai piirteiden siirtymistä sukupolvelta toiselle. Tämän tutkimuksemme päätavoite on selvittää, ovatko taloustaidot taipuvaisia periytymään jälkikasvulle. Osatavoitteena on selvittää, kulkeeko lahjakkuus talousosaamiseen suvussa, ja voiko talousosaamisen suhteen olla luonnostaan lahjakas.

4.1 Lahjakkuus taloustaidoissa ja sen periytyminen

Vanhempien yleinen toive on, että lapsi olisi monilahjakas. Lapsia viedään harrastuksiin suurin odo-
tuksin. Lahjakkuuden periytymisestä tiedetään kuitenkin vähän. Aihetta on tutkittu esimerkiksi kak-
sostutkimuksen kautta. (Kaprio 2006;122(23):2871–7.) Kysymys lahjakkuudesta avaa myös näkö-
kulmaa siihen, voivatko vanhemmat vaikuttaa siihen, millainen lapsesta tulee. Kaprion
(2006;122(23):2871–7) mukaan ihminen perii vanhemmiltaan biologisen taipumuksen lahjakkuu-
teen, mutta ilmentyminen edellyttää kasvatusta. Lahjakkuuden periytymisestä ovat siis yhteisvas-
tuussa sekä kasvatusta, että geenit

”Lahjakkuudella on geneettinen tausta” (Hakanen 2021). Lahjakkuus vaatii työtä, eikä lahjakkuuden
taustalla vaikuta yleistä lahjakkuusgeeniä. Geenit, jotka henkilöllä on, vaikuttavat pienin osin lahjak-
kuuden tai taipumuksen syntymiseen. Lahjakkuus on siis yhdistelmä perimää, ympäristötekijöitä ja
harjoittelua. (Hakanen 2021.) Edellä mainitun perusteella voidaan siis ajatella, ettei ole olemassa
talousosaamiseen suoraan ohjaavaa geeniä, vaan kyvyt ja taipumus kiinnostua ja ymmärtää talous-
asioita muodostuvat geenien, sekä ominaisuuksien yhdistelmänä. Esimerkiksi taipumus järjestelmäl-
lisyyteen saattaa tehdä budjetoinnin helpoksi. Vastaavasti kyky hahmottaa suurempia kokonaisuuk-
sia saattaisi auttaa rahankiertokulun hahmottamisessa. Geenit siis luovat ihmiselle ominaisuuksia,
jotka mahdollistavat lahjakkuuden tietyissä toiminnoissa.

4.2 Talouskäyttäytymisen periytyminen

Ajan saatossa taloudellinen käyttäytyminen on muuttunut, johtuen esimerkiksi muuttuneista maail-
mantilanteista, kuten talouskriiseistä tai digitalisaatiosta. Lapsi omaksuu vanhemmiltaan erilaisia asi-
oita, taitoja ja toimintamalleja, jotka vaikuttavat heidän suhtautumiseensa rahan (Suomen Pankki
2018, 29). Talouskäyttäytymistä omaksutaan kotoa, ja onkin vanhempien tehtävänä opettaa myös
taloudellista käyttäytymistä. Talouskasvatuksessa koululla on tärkeä rooli vanhempien työn tukemi-
sessa ja taloudellisen käyttäytymisen opettamisessa. (Suomen Pankki 2018, 29.)

Talouskäyttäytyminen on muuttunut ajan myötä ja teknologialla on merkittävä osa tätä muutosta.
Nykyään lapsien on vaikeampi hahmottaa rahan arvoa, sillä raha ei ole fyysisesti nähtävillä ja ostok-
set tehdään yhä useammin pankkikortilla. (Suomen Pankki 2018, 29.) Tämä voi vääristää lasten kä-
sitystä rahan arvosta ja sen käytöstä. Maksaminen on nykyään yhä helpompaa ja huomaamatto-
mampaa, sillä käytössä on nykyään muun muassa mobiilimaksaminen. Mikäli lapsille ei opeteta ra-
hankäyttöä, he voivat tiedostamattaan omaksua vanhemmiltaan haitallisia tapoja, kuten impulsiivi-
sen kulutuksen tai holtittoman kulutusluottojen käytön.

LähiTapiolan ja Marttaliiton teettämän tutkimuksen mukaan 80 % tutkimukseen vastanneista kertoo
olevansa suunnitelmallisia rahankäyttäjiä, kuten heidän vanhempansakin. Tutkimus osoittaa, että
vanhempien säästäväisyyden mallit heijastuvat lasten käyttäytymiseen. (LähiTapiola 2016.) Per-
heissä onkin tärkeää keskustella lasten kanssa avoimesti rahasta, kuitenkin ikätaso huomioiden.

Lasten kanssa voidaan esimerkiksi yhdessä asettaa säästämistavoitteita, mikä auttaa saavuttamaan tavoitteita ja opettaa samalla päättäväisyyttä.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimustyyppisen opinnäytetyön aineiston keräämisen ja käsittelyn menetelmät voi karkeasti jakaa määrällisiin, sekä laadullisiin menetelmiin (Hakala 2022, 97). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään molempia tutkimusmenetelmiä. Monimenetelmätutkimuksen tavoite on lisätä tutkimuksen kattavuutta ja siten vähentää tutkimuksen luotettavuusvirheitä (Vilka 2015, 70). Määrällisen tutkimuksen kautta tavoitellaan numeroin esitettävää dataa. Laadullisen tutkimuksen kautta pyritään saamaan syventävän näkökulman vastaajien kokemuksiin talousosaamisen- ja käyttäytymisen periytymisestä.

5.1 Määrällinen tutkimus

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa tietoa tarkastellaan numeerisesti. Määrällisissä tutkimuksissa keskitytään erilaisiin luokitteluihin, vertailuihin ja numeerisiin tuloksiin perustuvan ilmiön selittämiseen. Määrälliselle tutkimukselle ominaista ovat tiedon mittaaminen, tiedon esittäminen numeroin ja tutkimuksen objektiivisuus. Määrällisellä tutkimuksella tavoitellaan vastauksia kysymyksiin ”kuinka paljon” ja ”miten usein”. (Vilka 2007.)

Tiedon mittaamisessa hyödynnetään mittareita, joiden avulla haettava tieto saadaan määrälliseen muotoon. Tyypillisiä mittareita ovat kysely- ja haastattelulomakkeet. Määrällisessä tutkimuksessa käytetään erilaisia muuttujia, kuten ominaisuus tai toiminta. Tutkija ryhmittelee tai luokittelee muuttajat mitta-asteikolla. (Vilka 2007.) Tässä tutkimustyössä on valittu määrällisen tutkimuksen mittariksi kyselylomake, jonka avulla saadaan kerättyä dataa suoraan määrällisessä muodossa. Tämä tulee helpottamaan tiedon tulkintaa ja vertailua. Kyselylomakkeessa muuttujia ovat vastaajan ikä ja heidän talousosaamisensa taso.

Määrällisessä tutkimuksessa tutkija esittää tulokset esimerkiksi tunnuslukuina. Sanallisella tulkinalla kuvaillaan asioiden riippuvuussuhteita. Tutkimuksen pitää olla objektiivinen, eli tutkijasta riippumaton. Tutkimuksessa suositeltu havaintoyksilöiden määrä on 100. (Vilka 2007.) Tutkimuksessa käytetään tunnuslukuja, kuten keskiarvo ja moodi. Jos tietoa ei ole saatavissa numeraalisessa muodossa, voidaan strukturoinnilla ja operationalisoinnilla muuttaa tutkittavien asioiden rakennetta. Tiedon strukturointi on tutkittavan asian ja sen ominaisuuksien suunnittelua ja vakiointia. Operationalisointi tarkoittaa teoreettisten ja käsitteellisten asioiden muuntelemista tutkijalle helposti ymmärrettävään muotoon. Strukturointi ja operationalisointi tapahtuvat ennen aineiston keräämistä. (Vilka 2007.) Tutkimuksen kulku suunnitellaan ja tutkittavat asiat käsitellään. Joitakin käsitteitä muunnetaan helpommin ymmärrettävään muotoon. Nämä toimet yksinkertaistavat kyselylomakkeen laatimista. Tutkimuskysymysten muotoilua pohditaan tarkkaan, jotta kyselylomake tuottaa riittävää aineistoa. Kyselylomake suunnitellaan niin, että vastaaja ymmärtää kysytyn asian ja kykenee vastaamaan.

5.2 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen yksi lähestymistapa. Sen avulla pyritään ymmärtämään syvällisesti tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja merkitystä. (Jyväskylän yliopisto.) Laadullinen tutkimus keskittyy yleensä rajattuun määrään tapauksia, jotka pyritään tutki-
maan mahdollisimman perusteellisesti (Heikkilä 2014, 15).

Haastattelut, kyselyt, havainnointit ja muista dokumenteista kerätyt tiedot ovat laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät. Erilaisia aineistonkeruumenetelmiä voidaan tutkimuksessa hyödyntää yksistään tai hyödyntäen yhdessä useampaa. Kun halutaan tutkia esimerkiksi käyttäytymistä vuorovaikutustilanteessa, on havainnointi optimaalisin menetelmä. (Tuomi 2018.) Menetelmää voidaan hyödyntää esimerkiksi tutkittaessa lasten käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa. Kun halutaan tutkia aikomuksia käyttäytyä tietyllä tavalla, ovat kyselyt tähän soveliaita tapa (Tuomi 2018). Kyselyitä voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun halutaan kerätä tietoa suuremmalta joukolta. Nämä aineistonkeruumenetelmät eivät ole ainoastaan laadullisen menetelmiä, vaan niitä voidaan hyödyntää myös määrällisessä tutkimuksessa (Tuomi 2018).

Haastattelulla tarkoitetaan henkilökohtaista haastattelua, jossa kysymykset esitetään suullisesti (Tuomi 2018). Tätä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi asiantuntijoiden haastatteluissa. Haastattelun hyödynä on mahdollisuus tarkentaa esimerkiksi kysymyksiä ja vastauksia sekä haastateltavat voidaan valita tarkasti (Tuomi 2018). Haastattelut ovat analysoitaessa aikaa vieviä ja ne ovat myös kalliita. Haastattelu voidaan kuitenkin toteuttaa myös esimerkiksi sähköpostilla, joka voi olla edullisempi vaihtoehto (Tuomi 2018), eikä se välttämättä ole niin aikaa vievää.

Havainnointi on suosittu tiedonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Havainnointi on hyvä yhdistää jonkun muun tiedonkeruumenetelmän kanssa, jolloin tutkimuksesta saadaan sisällöltään runsaampaa. Tiedonkeruumenetelmänä havainnointi toimii esimerkiksi, kun tutkittavasta asiasta tai kohteesta tiedetään vähän. Havainnointia voi olla piilohavainnointia, havainnointia ilman osallistumista ja osallistuvaa havainnointia. (Tuomi 2018.)

5.3 Aineiston keruu

Määrällisessä tutkimuksessa yleisin tiedonkeruu menetelmä on kyselylomake. Kyselyn toteutumistapa kertoo sen tarkoitusperistä. Gallup sopii joukkokyselyksi, sillä sen vastaajajoukko on suuri määrä ihmisiä, ja kaikilta kysytään täsmälleen samat asiat, täsmälleen samassa muodossa. (Vilka 2015, 94.) Edellä mainitun perusteella Gallup on sopiva aineistonhankinta metodi tähän tutkimustyöhön. Tavoitteena on saada ainakin 100 vastausta tutkimuskyselyyn. Aineistonkeruu on anonyymi ja sen kysymykset ovat kaikille vastaajille samat, riippumatta heidän iästään, tai muista muuttujista.

Koska tutkittava ilmiö on melko tuntematon, halutaan tutkimukselle taata uskottavuutta. Tutkimuksessa on yhdistetty määrällinen ja laadullinen tutkimus. Tutkimuskysely on siis yhdistelmä näistä kummastakin menetelmästä. Kyselyssä on sekä määrällisiä, että laadullisia kysymyksiä. Määrällisissä kysymyksissä vastaaja voi vastata numeraalisesti tai annettujen vaihtoehtojen perusteella, kun taas laadullisissa kysymyksissä vastaajalle on annettu tyhjä kenttä, johon kirjoittaa vastauksensa omin sanoin.

Kyselylomakkeen riski on, että vastaajia ei saada tarpeeksi, ns. tutkimusaineiston kato. On myös mahdollista, vastaaja/ vastaajat myöhästyvät annetusta palautusajasta, jolloin tutkimusaineisto jää vajavaiseksi ja tutkimuksen aikataulu saattaa muuttua. (Vilka 2007, 94–95.) Vastaaja voi myös ymmärtää kysymyksen väärin, jolloin vastaus ei ole toivotun kaltainen. Tähän on varauduttu suunnitelmalla kysely mahdollisimman selkeäksi ja ymmärrettäväksi. Väärinkäsityksiä on ehkäisemään laatimalla kyselyyn selittäviä ja tarkentavia esimerkkejä.

Tässä tutkimuksessa mahdollisen tutkimusaineiston kato on pyritty huomiomaan. Kyselyllä pyritään tavoittamaan mahdollisimman moni vastaaja. Mahdolliset myöhästymiset eivät ole merkittäviä, mikäli vastaajien tavoitemäärä saavutetaan. Aikataulu on joustava, eivätkä mahdolliset myöhästymiset ole merkittävässä roolissa, vaikka hidastavatkin tutkimusaineiston analysointia.

Vastaajat tavoitetaan sähköpostin kautta. Kysely jaetaan opinnäytetyön ohjaajan avulla koulumme tradenomi- ja restonomiopiskelijoille opiskelijasähköposteihin. Tutkijoiden lähipiiriin kyselyä jaetaan WhatsApp viestisovelluksen avulla. Vastaajia olisi maksimitilanteessa siis n. 300 henkilöä. Vaikka mielenkiinnon puute ja unohtaminen laskevat varmasti vastausprosenttia, on tavoitteen täytyminen todennäköistä (100 vastaajaa). Tutkimuskysely on auki 14 vrk, minkä jälkeen se automaattisesti sulkeutuu eikä ota enää vastauksia vastaan. Mikäli vastauksia ei määräaikaan mennessä ole tullut tarpeeksi, vastausaikaa pidennetään.

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimusaineiston käsittely alkaa määräjän umpeuduttua. Aineiston käsittelyssä kerätty määrällinen tutkimusaineisto saatetaan analysoitavaan muotoon. Apuna aineiston käsittelyssä hyödynnetään Microsoft Forms:n omaa analysointityökalua, sekä taulukkolaskentaohjelmistoa Exceliä. Lomakkeet tarkistetaan ja aineisto saatetaan numeraalisesti käsiteltävään muotoon, esimerkiksi havaintomatriisin avulla. (Vilka 2007, 105.) Apuna tulkinnessa ja analyysissa toimivat erilaiset tilastolliset havainnointia helpottavat tunnusluvut kuten keskihajonta ja keskiarvo.

Tutkimuksen mahdollinen tutkimusaineiston kato tulee määrällisessä tutkimuksessa aina arvioida. Katoanalyysissa arvioidaan, mahdollisen kadon systemaattisuus, vastanneiden jakaumat, otoksen edustettavuus sekä tuloksien painotus. (Vilka 2007, 107.) Sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä järjestellessä huomioidaan vastaajien vastausten laadun. Epäasialliset ja asiattomat, aiheen ulkopuolelle menevät vastaukset ohitetaan. Jäljelle jääneistä vastauksista arvioidaan, ovatko ne täytetty huolellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Nopeasti sutaistujen ja huolimattomien vastausten painoarvoa lasketaan tilanteen mukaan. Rehellisten, pohtivien ja perusteltujen vastausten painoarvo on suurempi, ja niiden todenperäisyys korkeampi.

Aineiston analyysissa etsitään vastauksia tutkimusongelmaan, eli siihen, mitä ollaan tutkimassa. Määrällisen tutkimusaineiston analyysitapa kannattaa valita muuttujien ja riippuvuussuhteiden määrän perusteella. Yhden muuttujan jakauman tutkintaan käytetään sijaintilukuja (keskiarvo ja moodi). Hajontaluku puolestaan kertovat havaintoarvojen poikkeamista (vaihteluväli). Tunnuslukujen laskentaa helpottavat tilasto-ohjelmat. (Vilka 2007, 118–120.) Tässä tutkimuksessa käytetään aineiston analysoinnissa erityisesti keskiarvoa ja moodia.

Moodi, eli tyyppi-arvo kuvaa sitä luokkaa, jossa havaintoja esiintyy eniten (Vilka 2007). Moodin avulla saadaan tietoa esimerkiksi siitä, millaisia taloustaitoja suurin osa vastaajista kokee omaavansa. Keskiarvoa laskettaessa havaintoarvot lasketaan yhteen ja jaetaan sitten niiden lukumäärällä. Keskiarvo kertoo siis havaintoarvojen keskimääräisen suuruuden. (Vilka 2007, 122–1223.) Keskiarvoa voidaan käyttää tutkiessa vastaajien ikäjakaumaa, tai esimerkiksi talousosaamisen ilmentymistä sukupolvien välillä. Suuruusjärjestykseen asetetun pienimmän ja suurimman vaihteluarvon välisen etäisyyden kertoo vaihteluväli (Vilka 2007, 124). Vaihteluväliä voidaan soveltaa silloin, kun kartoitetaan vastaajien taloustaitojen määrää ja laatua.

Laadullisten tutkimusaineistojen analysoinnissa huomio kiinnittyy vastausten laatuun. Ovatko ne huolellisesti perusteltuja, johdonmukaisia ja uskottavia. Anonyymiuden takia ei voida pureutua tarkemmin haastateltavan motiiveihin ja kontekstiin. On kyettävä arvioimaan aineistoa ja sen arvoa. Joissakin avoimissa kysymyksissä vastaajia pyydetään perustelemaan vastauksiaan, mikäli mahdollista. Näiden perusteluiden läpikäyminen ja niiden uskottavuus on tutkijoiden vastuulla. Perusteluina ei voida pitää lyhyitä, yksitavuisia vastauksia. Virheelliset perustelut, joiden virheellisyys on selkeästi osoitettavissa eivät myöskään läpäise hyväksytyjen perusteluiden kynnystä. Tällaisia ovat esimerkiksi argumentaativirheet. Hyväksytyssä perustelussa tuetaan ja perustellaan omaa kantaa. Tutkimuksessa tutkijat eivät ota kantaa, eivätkä yhdy vastaajien mielipiteisiin.

5.5 Tulosten tulkinta

Monimenetelmätutkimukset tulokset saattavat olla joko toisiaan tukevia, tai ristiriitaisia. Tulosten ristiriitaisuus on kuitenkin olennaista monimenetelmätutkimukselle. Laadullinen tutkimusmenetelmä voi tuottaa hyvinkin erilaisia tuloksia, kuin määrällinen tutkimusmenetelmä. Tuloksia voi olla hankala integroida johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Ristiriitaisuudet eivät kuitenkaan ole automaattisesti osoitus siitä, että tutkimuksessa olisi vikaa. (Vilkkä 2024, 111–112.) Koska tutkimuskysely on monimenetelmätoteutus, aineiston tulkinnassa täytyy toteuttaa useampaa kuin yhtä tulkintatapaa. Laadullisia tutkimustuloksia kannattaa tutkia eri tavoin kuin määrällisiä.

Integroiva tulosraportointi koetaan haastavaksi. Usein määrälliset kysymykset ja niiden tulkinta painottuvat etualalle, ja laadulliset tulokset jäävät varjoon. Laadullisten aineistojen pohjalta tuotetut analyysit jäävät usein vaillinaisiksi ja suppeiksi näkökulmiksi. (Vilkkä 2024, 143–144.) Saadakseen monipuolisemman ja kokonaisvaltaisemman kuvan tutkittavasta ilmiöstä, on siis pystyttävä tulkitsemaan tasapuolisesti molempien tutkimusmenetelmien tuottamia aineistoja.

5.6 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön valmisteluun kuului perehtyminen siihen, mitä luotettavuus ja eettisyys opinnäytetyössä tarkoittavat. Yksityisyyden suojaaminen, lähde kritiikki ja eettinen herkkyyys ovat lähtökohdat aineiston eettisyydelle (Vilkkä 2024, 115–128). Yksityisyyden suojalla tarkoitetaan vapaaehtoista osallistumista, riittävä informointi ja henkilötietojen vähäistä keräämistä (Vilkkä 2024, 115–117). Eli tutkimukseen osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja mahdolliselle vastaajalle tulee antaa riittävää tietoa opinnäytetyöstä. Tällöin vastaaja on saanut kattavan kuvan opinnäytetyöstä ja voi tämän perusteella tehdä päätöksen osallistumisesta. Lähdekritiikillä tarkoitetaan lähteen laadun arviointia (Vilkkä 2024, 120). Eettisellä herkkyydellä tarkoitetaan hyvän tieteellisen käytännön hyödyntämistä opinnäytetyössä sekä tulosten ja aineistojen käsittelyä kunnioittavasti ja asianmukaisesti (Vilkkä 2024, 122). Luotettavuudella tarkoitetaan eri asioita kussakin opinnäytetyössä. Tulosten ja kehitysehdotusten tulisi kuitenkin olla luotettavia opinnäytetöissä (Vilkkä 2024, 185).

Tutkimukseen valikoitui kyselylomake riittävän vastausmäärän saavuttamiseksi, sillä tavoitteena oli saada aikaan luotettava tutkimus. Kyselylomakkeella yhdistämällä laadullisen ja määrällisen tutkimuksen, arvioidaan saatavan riittävää ja luotettavaa tietoa tutkimuksen kannalta. Tavoitteena on tutkia taloustaitojen ja talouskäyttäytymisen periytymistä sukupolvelta toiselle. Näin ollen molempia tutkimusmenetelmiä hyödyntämällä saataisiin erilaista aineistoa hyödynnettyä tutkimuksessa. Kyselylomakkeen kysymykset rakennettiin mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi, jotta välttyttäisiin

kysymysten väärinymmärryksiltä. Yksinkertaisilla kysymyksillä tutkimuksen tulokset olisivat tutkimuksen toistettaessa samat. Kyselylomakkeen pääpaino oli monivalintakysymyksissä ja avoimilla kysymyksillä päästiin syventymään aiheeseen ja vastaajien näkökulmiin vielä tarkemmin.

Työssä kiinnitetään erityistä huomiota lähteisiin ja lähdemerkintöihin. Lähteiden valitsemiseen suhtaudutaan kriittisesti ja niihin perehdytään hyvin etukäteen. Lähteiden luotettavuudella pyritään välttämään virheellisen ja harhaanjohtavan tiedon hyödyntämistä. Huomiota kiinnitetään lähteiden alkuperään ja ajankohtaisuuteen, jotta tieto ei ole epävirallista tai vanhentunutta. Työssä käytetään monipuolisesti lähteitä, kuten kirjoja, artikkeleita ja tutkimuksia.

Opinnäytetyössä toimitaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten ohjeiden mukaisesti. Kyselylomake on täysin anonymi ja kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyssä ei käsitellä henkilötietoja. Vastaajasta tiedetään vain ikäjakauma, johon hän kuuluu. Ikähaarukan perusteella kyselyyn vastaajat säilyttävät anonymiteetin, joten vastaajat eivät ole tunnistettavia. Kyselyyn vastanneiden vastauksia ja näkemyksiä käsitellään kunnioittavasti. Tavoitteena on saada 100 vastausta kyselyyn, jotta vastausmäärä olisi riittävä luotettavuuden näkökulmasta. Näiden asioiden huomioimisella tutkimuksesta saadaan luotettava, ja lukija saa varmuuden tulosten uskottavuudesta ja luotettavuudesta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuskyselyn avulla kerättyä tutkimusaineistoa kysymys kerrallaan. Tutkimusaineistoa on käsitelty ja analysoitu sekä määrällisen että laadullisin menetelmin. Tutkimustulosten havainnollistamiseksi on laadittu kuvia ja kaavioita, jotka tukevat tulosten esittämistä ja selittämistä.

6.1 Pohjustus tutkimustuloksiin

Tutkimuskysely suunniteltiin helppolukuiseksi esimerkkien kautta. Vastajille annettiin mahdollisuus pohtia kyseisiä asioita sanallisesti avoimien kysymysten avulla. Vastauksia läpikäydessä huomattiin, etteivät kaikki olleet vastanneet avoimiin kysymyksiin, tämä oli kuitenkin odotettavissa jo etukäteen. Vastauksia saatiin kuitenkin riittävästi sekä määrällisiin, että laadullisiin kysymyksiin. Kysymysten muotoja ja sanajärjestyksiä pohdittiin tarkkaan. Tällä pyrittiin luomaan selkeä kokonaisuus, ja näin välttämään mahdolliset väärinkäsitykset. Muutamia väärinymmärryksiä oli silti tapahtunut, mikä huomattiin aineistoa analysoidessa.

Aikataulun suhteen jouduttiin joustamaan, sillä vastaajien määrä ei ollut eräpäivänä riittävä. Vastausaika jatkettiin viikolla. Lopulta saatiin tarvittava määrä vastauksia tutkimuskyselyyn. Vastajiksi lukeutuu Savonia-ammattikorkeakoulun tradenomi- ja restonomi opiskelijoita. Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoille kysely lähetettiin sähköpostitse opinnäytetyöohjaajan toimesta. Kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuutta painotettiin ja vastaukset annettiin anonyymisti. Tuloksia tarkastellessa havaittiin aineistonkeruun onnistuneen hyvin ja täyttäneen tehtävänsä. Analysoitava aineisto oli runsas.

1. Minkä ikäinen olet? (0 piste)

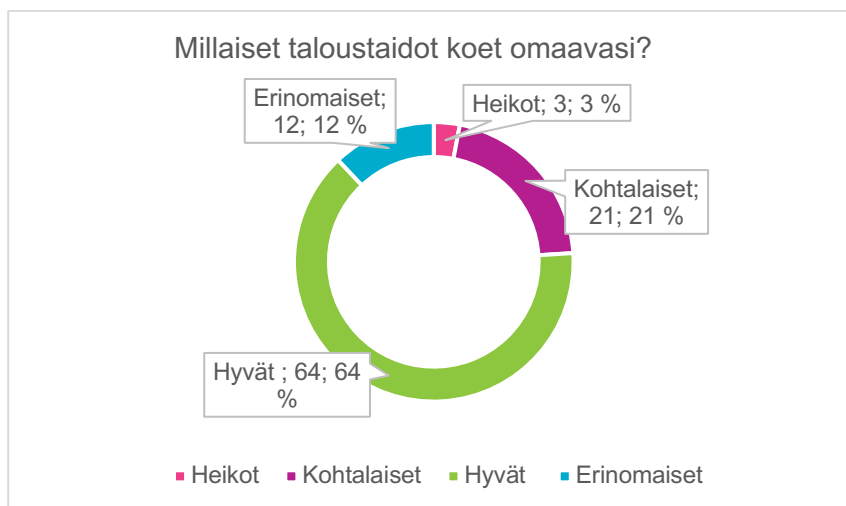

Kuva 1. Vastaajien ikäjakauma (n=100)

Kuvassa 1 havainnollistetaan ympyräkaaviolla kyselyyn vastanneiden henkilöiden ikäjakaumaa. Vastaajien ikäjakaumaa haluttiin kartoittaa, sillä on tärkeitä tietoja, kuvastuuko vastaajissa ja heidän vastauksissaan vain yhden tietyn ikäluokan näkökulma. Kaaviosta on havaittavissa, että vastaajia on kaikista annetuista ikäluokista. Vastaajista suurin osa vaikuttaa olevan korkeakouluopiskelijoita, sillä suurin osa opiskelijoista osuu ikänsä puolesta välille 18–29 (63 %), muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Nämä poikkeavuudet ovat nähtävissä seuraavaksi suurimmassa ryhmässä, josta 24 % vastanneista oli 30–39-vuotiaita. 7 % vastanneista oli 40–50-vuotiaita ja loput 6 % yli 50-vuotiaita. Tutkimuskyselyssä ikäjakauman moodi on siis 18–29-vuotiaat, sillä heitä esiintyy kuvan kaaviossa eniten. Kyselyyn vastanneiden iän keskiarvo on 25 vuotta.

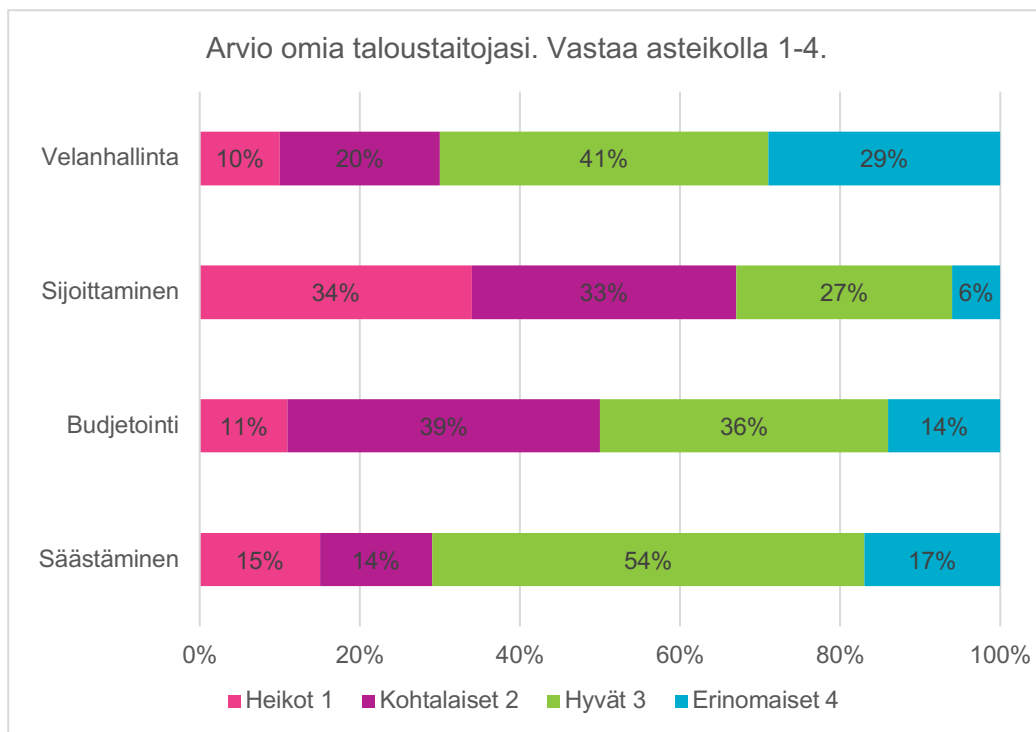
6.2 Tutkimustulosten selittäminen

Tutkimustyön kannalta oleellista on tietää, miten vastaajat itse arvioivat omat henkilökohtaiset taloustaitonsa. Kysymys kaksi tuli vastattavaksi kaikille vastaajille ja vastausvaihtoehdoista pystyi valitsemaan vain yhden. Annettujen vaihtoehtojen skaala rajoittui neljään vaihtoehtoon. Heikkoihin, kohtalaiseihin, hyviin ja erinomaisiin. Vastaajien ikäjakauma ei ole kaaviosta nähtävissä. Vastausten jakaumaa on havainnollistettu Kuvassa 2. Kuvassa olevasta pyörökaaviosta käy ilmi, että suurin osa vastaajista kokee taloustaitojensa olevan hyvät (64 %). Erinomaiset taloustaidot kokivat omaavansa 12 % vastaajista ja 21 % vastaajista kohtalaiset. 3 % vastaajista vastasi taloustaitojensa olevan heikot.

Kuva 2. Vastaajien taloustaidot (n=100)

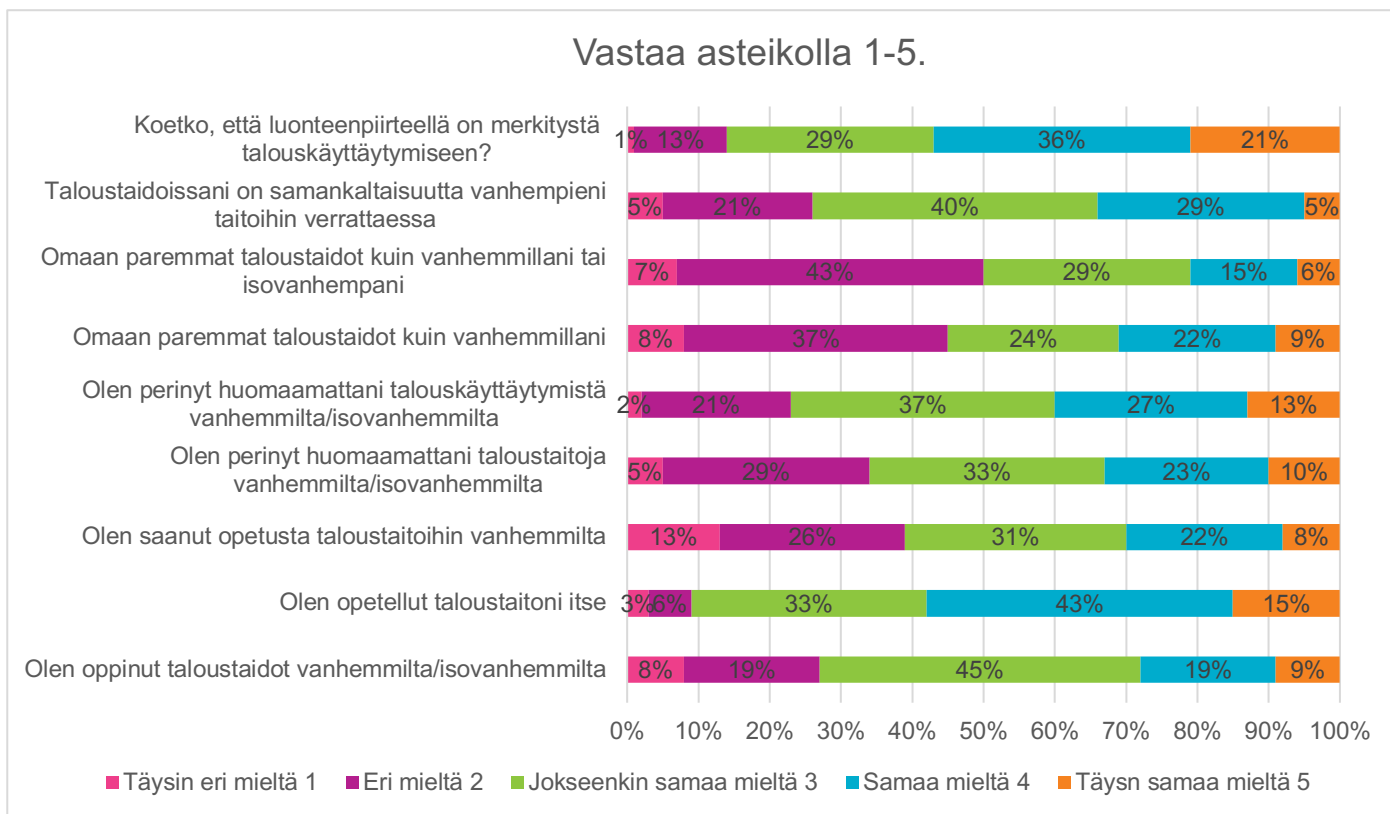
Kysymyksessä kolme kysyttiin, miten vastaajat arvioivat omia taloustaitojaan säästämässä, budjetoinnissa, sijoittamisessa ja velanhallinnassa. Vastausvaihtoehtoja oli neljä: heikot, kohtalaiset, hyvät ja erinomaiset. Kaavioista ei käy ilmi vastaajan ikä. Vastauksia on havainnollistettu kuvassa 3. Vastausten perusteella vastaajat kokevat hallitsevansa parhaiten säästämisen, sillä 71 % vastaajista on sitä mieltä, että heillä on joko hyvät tai erinomaiset säästämisen taidot. 70 % vastaajista kokevat omaavansa hyvät tai erinomaiset taidot velanhallinnasta. Puolet vastaajista (50 %) arvioi, omaavansa heikot tai kohtalaiset taidot budjetointiin. Vain 33 % vastaajista arvioi sijoitustaitonsa hyväksi tai erinomaisiksi, kun taas jopa 34 % kokee sijoitustaitonsa heikoiksi.

Kuva 3. Vastaajien arvioit omista taloustaidoistaan (n=100)

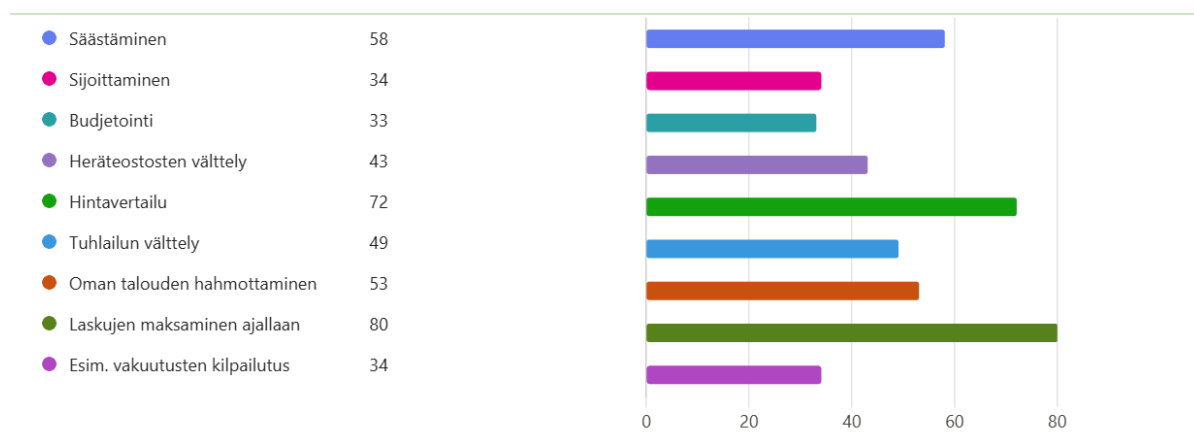
Seuraavaksi vastaajilta kartoitettiin, mitä kautta he ovat oppineet taloustaitoja, ja kokevatko he perineensä taloustaitoja tai talouskäyttäytymistä. Myös luonteenpiirteiden merkitystä talouskäyttäytymiseen kysyttiin. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: täysin samaa mieltä, samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, eri mieltä ja täysin eri mieltä. Kuva 4 kuvastaa vastausten jakautumista. 39 % ei koe saaneensa opetusta vanhemmiltaan taloustaitoihin ja yli 40 %

puolet vastaajista kokee opetelleensa itse taloustaitonsa. 40 % vastaajista kokee perineensä huomaamattaan talouskäyttäytymistä, mutta vain 33 % kokee oppineensa huomaamatta taloustaitoja. Suurin osa vastaajista arvioi heidän vanhemmillaan ja isovanhemmillaan olevan paremmat taloustaidot kuin heillä itsellään. 57 % vastaajista kokee, että luonteenpiirteellä on vaikutusta talouskäyttäytymiseen.

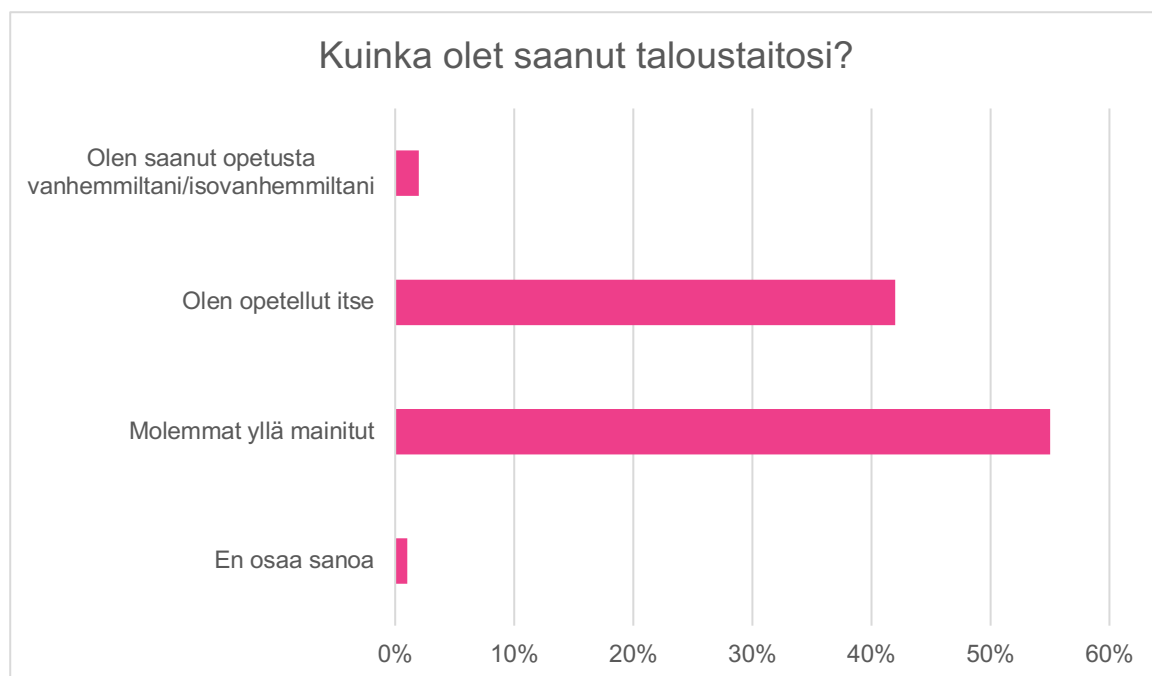
Kuva 4. Vastaajien kokemuksia talouskäyttäytymisestä ja taloustaidoista (n=100)

Vastaajien taloustaitojen kartoittaminen jatkuu kysymyksen viisi avulla. Kyselyn viidennessä kohdassa tuli vastaajien valita annetuista taloustaidoista ne, jotka he kokevat itselleen helpoiksi. Kuva 5 kuvastaa vastaajien suhdetta annettuihin taloustaitoesimerkkeihin. Vaihtoehtoista pystyi valitsemaan useamman kuin yhden, mutta helppousjärjestykseen niitä ei voinut asettaa. Kuvan perusteella laskujen ajallaan maksaminen on vastaajillemme helpoin taloustaito (80 vastausta), hintavertailun (72 vastausta) ja säästämisen (58 vastausta) ohella. Vaikeimmaksi taloustaidoksi ilmenee budjetointi (33 vastausta) joskin vain yhden vastauksen erolla sijoittamiseen ja kilpailuttamiseen (34 vastausta). Heräteostosten (43 vastausta) ja tuhailun (49 vastausta) välttely, sekä oman talouden hahmottaminen (53 vastausta) sijoittuvat melko tasaisesti. Kuvasta on havaittavissa, että taloustaitojen moodi on laskujen maksaminen ajallaan, sillä kyseinen taloustaito esiintyy vastauksissa useimmiten.

Kuva 5. Vastaajien arviot itselleen helpoksi koetuista taloustaidoista (n=100)

Kysymyksellä kuusi selvitettiin, kuinka tai keneltä vastaajat ovat saaneet taloustaitonsa. Vastausvaihtoehtoina oli: olen saanut opetusta vanhemmiltani/isovanhemmiltani, olen opetellut itse, molemmat aikaisemmin mainitut ja en osaa sanoa. Kysymykseen sai valita van yhden vastauksen ja kuva 6 kuvastaa vastausjakaumaa. 42 % vastaajista arvioi opetelleen taloustaidot itse, kun 55 % arvioi saaneensa opetusta taloustaitoihin vanhemmilta/isovanhemmilta sekä opetelleensa niitä itse. 2 % vastaajista arvioi saaneensa opetusta aiheeseen vanhemmilta/isovanhemmilta, eikä opetelleen asioita itsenäisesti.

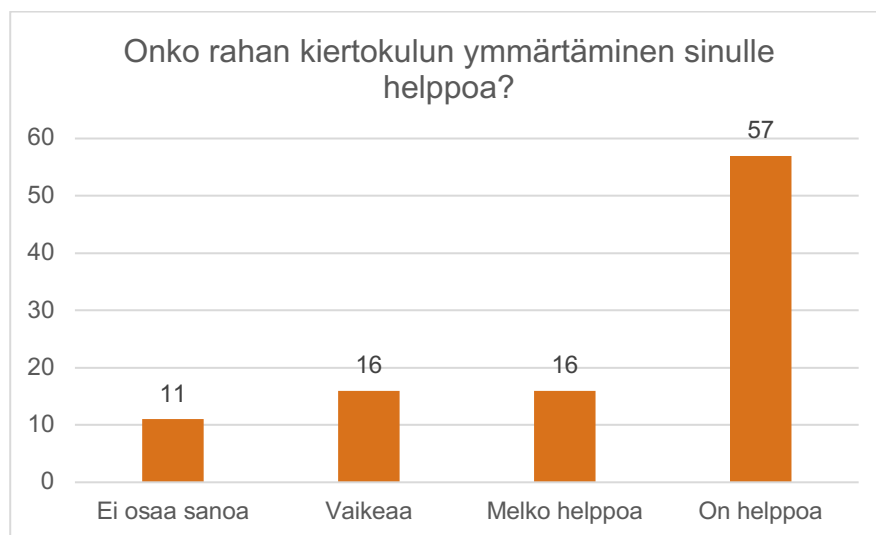

Kuva 6. Vastaajien taloustaitojen lähteet (n=100)

Kysymys mahdollisesta peritystä talouskäyttäytymisestä tuotti laajasti vastauksia. Kysymys oli avoin, eikä merkkimäärää ollut rajoitettu. Vastaajista 14 ei kokenut perineensä talouskäyttäytymistä lainkaan. Valtaosa (86) vastaajista kokee perineensä talouskäyttäytymistä kotoa. Kotoa opitulla talouskäyttäytymisen mallilla koetaan olevan suuri merkitys omaan talouskäyttäytymiseen.

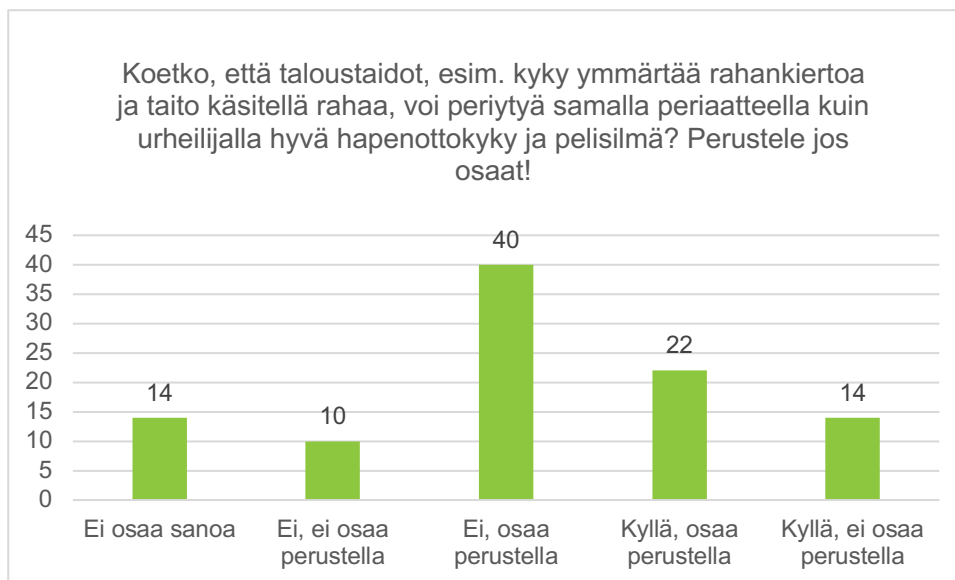
Moni kokee oppineensa tahattomasti vanhempiensa talouskäyttäytymismallin. Erityisesti säästävyyden, sekä säästäväisen asenteen koetaan periytyneen kotoa lapsuudesta omaan talouskäyttäytymiseen. Kuvasta 7 on nähtävissä, että säästämisestä ja säästäväisyydestä raportoi 35 vastaajaa. Myös Vastuullisen ja suunnitelmallisen rahankäytön koetaan periytyvän kotoa. Budjetointi on yleisin taloustaito, jonka vastaajat nimeävät kotoa perityksi. Laskujen ajallaan maksaminen ja hintavertailut mainitaan useasti (65 kertaa) tavoiksi, jotka ovat periytyneet lapsuudenkodeista omaan käyttöön. Sijoittamisen periytymisestä omaan talouskäyttäytymiseen raportoi 30 vastaajaa. Moni kokee vanhempien tuen olleen ratkaisevaa sijoitustoiminnan aloittamisessa. Ostokäyttäytymisen ja kulutustottumuksien todettiin yleisesti jäljittelevän vanhempia, vaikka poikkeuksiakin on. Moni vastaaja kertoi tahattomasti seuraavansa vanhempiensa esimerkkiä kilpailuttamisessa, tinkimisessä sekä kierrättämisessä. Joidenkin vanhempien vaatimattoman elämäntyylin koetaan vaikuttaneen ja periytyneen

vastaajien omaan talouskäyttäytymiseen. Vastaajista seitsemän toteaa turhien ostosten välttelyn olevan perittyä lapsuudenkodistaan pula-ajoilta.

Kuva 7. Rahan kiertokulun ymmärtäminen (n=100)

Kahdeksannessa kysymyksessä kartoitettiin vastaajien ymmärrystä rahan kiertokulusta. Kysymyksen tarkoitus oli selvittää, onko termi tuttu vastaajille ja jos, niin miksi. Vastaajia pyydettiin arvioimaan syitä sille, miksi he kokevat ilmiön itselleen helpoksi. Vastaajille annettiin lyhyt esimerkki siitä, mitä rahan kiertokulku tarkoittaa. Vastausmäärää ei ollut rajoitettu. Kuvasta 7 on nähtävissä, että vastaajista 57 % kokee ymmärtävänsä rahan kiertokulkua hyvin. 16 % kokee ymmärtävänsä ilmiön melko hyvin ja toiset 16 % kokevat termin vaikeaksi ymmärtää. 11 % vastaajista ei osaa sanoa. Ne vastaajat, jotka vastasivat ymmärtävänsä rahan kiertokulkua helposti tai melko helposti, arvioivat syiden siihen olevan heissä itsessään. Yleinen arvio on, että oma kiinnostus jo nuorella iällä, sekä vanhempien osallistava kasvatus on auttanut heitä käsittämään rahan kiertokulun yhteiskunnassa. Osa vastanneista taas toteaa opiskelleensa aiheita itse, oman mielenkiinnon kannustaman. Näissä tapauksissa kotoa ei välttämättä ole saatu kannustusta aiheen pariin. Myös koulujen järjestämän koulutuksen koetaan vahvistaneen ymmärrystä. Vastaajat, jotka kokevat aiheen vaikeaksi ymmärtää, arvioivat syyn olleen sekä heissä itsessään, että ympäristössä. Moni kokee, ettei aihepiiri kiinnosta heitä tarpeeksi, jotta he ottaisivat itse asiasta selvää, tai opiskelisi sitä vapaaehtoisesti. Kaksi vastaajaa perustelee vaikeuttaan ymmärtää aihepiiriä nuorella iällä. Osa vastaajista kertoo, etteivät ole saaneet vanhemmiltaan talouskasvatusta, minkä takia aihepiiri tuntuu hankalalta. Muutama vastaaja myös raportoi, etteivät ole koulussa opiskelleet talousasioita lainkaan. Ne vastaajat, jotka eivät osaa vastata (11 %), eivät ilmeisesti ymmärrä kysymystä esimerkiksi huolimatta. Heidän vastauksissaan ei ole perusteluita, eikä arvioita.

Kuva 8. Taloustaitojen periytymisen kannanotot (n=100)

Tutkimuksessa haluttiin kartoittaa vastaajien omia ajatuksia taloustaitojen mahdollisesta periytymisestä geenien kautta. Kysymyksellä yhdeksän pyydettiin vastaajia ottamaan kantaa aiheeseen ja perustelemaan sitä, mikäli osaa. Taloustaidoista oli annettu esimerkki havainnollistamaan vastaajalle haluttua vastausta ja ehkäisemään väärinymmärryksen riskiä. Kuvasta 8 on havaittavissa, että 22 % vastaajista kokee taloustaitojen voivan periytyä, ja kykenee perustelemaan kantaansa. Perusteluissa toistuu tiettyjen ominaisuuksien periytyminen, jonka katsotaan olevan edellytyksenä taloustaitojen syntymiselle. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi tarkka ja huolellinen luonteenlaatu, oma kohtainen kiinnostus raha-asioihin, sekä luontainen lahjakkuus ymmärtää kokonaisuuksia (tällä viitataan esimerkiksi rahan kiertokulun ymmärtämiseen). Oman sisäisen kiinnostuksen mainitaan olevan yksi tärkeimmistä syistä sille, että henkilön taloustaidot alkavat kehittyä. 14 % vastaajista kokee taloustaitojen periytyvän, mutta ei osaa perustella vastaustaan. Vastaajista 40 % kokee taloustaitojen siirtyvän sukupolvelle enemmän opetuksen ja opitun tiedon kautta, kuin perimässä perittynä ominaisuutena. Perusteluiden keskiössä ovat vastaajien omat esimerkit. Otollisella opetuksella ja kasvuympäristöllä esitetään olevan suurempi merkitys, kuin perityillä ominaisuuksilla. 10 % vastaajista ei osaa perustella kielteistä kantaansa. 14 % vastaajista ei ota asiaan kantaa.

Kysymyksessä kymmenen vastaajia pyydettiin kuvailemaan mahdollisia eroja heidän oman rahankäyttönsä ja vanhempiensa tai isovanhempiensa rahankäytön välillä. Osa vastauksista on kyllä / eityyppisiä, ilman perusteluita tai esimerkkejä. Näiden vastausten osalta tieto mahdollisista eroavaisuuksista jää suppeaksi. Noin 30 % vastaajista on sitä mieltä, etteivät he ole huomanneet merkittäviä eroja rahankäytössä. Heidän rahankäyttönsä on siis yhteneväistä, ja rahankäyttötavat ovat samankaltaisia. Noin 15 % vastaajista on huomannut selkeitä eroja omassa rahankäytössään, verrattaessa perheensä rahankäyttöön. Merkittävä osuus vastaajista avaa tarkemmin eroavaisuuksia rahankäytössä. Säästäväisyys nousee monessa vastauksessa esille. Monet vastaajat kokevat erityisesti isovanhempiensa olevan säästäväisempiä kokemiensa vaikeiden aikojen vuoksi. Sukupolvien säästämistavoissa on eroja. Vanhemman sukupolven säästämistä voidaan vastausten perusteella

kutsua niin sanotusti ”sukanvarteen” säästämiseksi. Rahaa talletetaan pankkitilille tai kotiin käteisenä, pahan päivän varalle. Nuorempi sukupolvi puolestaan sijoittaa rahansa rahastoihin tai osakkeisiin.

Viimeisen kysymyksen avulla tutkitaan rahankäytön samankaltaisuuksia vastaajan, vanhempien ja isovanhempien välillä. Kysymykseen jätti vastaamatta 6 %. Noin 11 % vastanneista on selkeästi sitä mieltä, ettei ole huomannut samankaltaisuuksia rahankäytössä vanhempien tai isovanhempien kanssa. 89 % vastanneista on huomannut samankaltaisuuksia rahankäytössä vanhempiensa ja isovanhempiensa kanssa. Vastausten perusteella on havaittavissa useita samankaltaisuuksia sukupolvien välisessä talouskäyttäytymisessä. Erityisesti säästäväisyys ja harkitsevainen ostokäyttäytyminen toistuvat usein. Harkitsevainen ostokäyttäytyminen vaikuttaa periytyneen vahvana vanhemmilta lapsille ja heidän ostokäyttäytymiseensä. Vastaajien mukaan ostopäätöksiä ja todellista tarvetta pohditaan usein pitkään. Toisaalta myös huolettoman ja impulsiivisen ostokäyttäytymisen todetaan tarttuneen. Eräs vastaaja kokee lapsuudessa opitun holtittoman suhteen rahaan vaikeuttaneen ja heikentäneen hänen henkilökohtaista taloudellista tilaansa. Vastuullisuus nousee vastauksissa esille, sillä ostoksia tehdään tarpeeseen, ja laadukkaisiin sekä kestäviin tuotteisiin panostetaan. Toisaalta myös vastuuttomuutta ilmenee muutamissa vastauksissa. Vastuuttomalla rahankäsittelyllä koetaan olevan haitallisia vaikutuksia jälkikasvuun. Vastausten perusteella nousee esiin myös eroja. Osa vastaajista ei koe jakavansa samoja piirteitä talouskäyttäytymisessään, kuin vanhempansa tai isovanhempansa. Yleisimpiä eroja löytyy säästäväisyydestä ja rahan käsittelystä. Säästäväisyydessä vanhempien koetaan usein olevan melko tiukkoja ja tarkkoja, kun taas vastaajat itse kokevat olevansa rennompia. Rahan käsittelyssä kerrotaan vanhempien sukupolvien olevan yleisesti tarkempia, kun taas vastaajat itse arvioivat rahankäyttöään vapaammaksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tässä luvussa tarkoituksena on tarkastella saatuja tutkimustuloksia kokonaisuutena, tehdä johtopäätöksiä sekä yhteenveto tuloksista. Tutkimusten tarkastelu kokonaisuutena helpottaa johtopäätösten tekemistä. Johtopäätöksien avulla voidaan tarkastella, saadaanko tutkimuksen avulla vastauksia aiemmin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Yhteenveto summaa tehokkaasti tutkimuksen lopputuloksen. Luvun lopussa pohditaan eettisyyden ja luotettavuuden onnistumista tutkimuksessa.

7.1 Tutkimustulosten johtopäätökset

Koska 63 % vastaajistamme oli 18–29-vuotiaita ja 24 % 30–39-vuotiaita, tutkimustulokset kuvastavat pääosin 18–39-vuotiaiden ihmisten näkökulmaa ja taloudellista osaamista. Kyseinen kohderyhmä arvioi taloustaitonsa keskimäärin hyviksi asteikolla heikot- erinomaiset. Erinomaisista taloustaidoista raportoitiin enemmän (21 %), kuin heikoista (3 %). Jakauma osoittaa 18–39-vuotialla olevan yleisellä tasolla hyvät taloustaidot.

Helppimmiksi taloustaidoiksi osoittautuivat laskujen ajallaan maksaminen, hintavertailu, sekä säästäminen. Kyseiset taloustaidot ovat isossa roolissa oman talouden hallinnan suhteen. Laskujen ajallaan maksaminen on eräänlaista velanhallintaa. Velanhallinnan helppouteen saattaa vaikuttaa se, että velkajärjestelyt ovat nykyään tarkkaan säädelyjä. Laskujen maksamisen helppouden syynä voi olla se, että maksamatta jättäminen aiheuttaa usein seurauksen, esimerkiksi maksumuistutuksen. Hintavertailu on saattanut tulla monille tutuksi viimevuosien inflaation kiihtymisen aikana. Erityisesti opiskelijat saattavat törmätä hintavertailuun, kun oman talouden valintoja joutuu pohtimaan tarkkaan. Hintavertailun perusajatus on se, kuinka paljon ostaja hyötyy tietyllä hinnalla. Hintavertailussa on tyypillisesti useampi tuote, jonka ominaisuuksia verrataan toisiinsa. Hintavertailussa tavoitellaan usein alhaista kilohintaa, mutta esimerkiksi tuotteen laatu saattaa tuoda tuotteelle lisäarvoa. Säästäminen koetaan helpoksi luultavasti sen monipuolisuuden takia. Tapoja on monia, joista jokainen voi valita itselleen parhaiten sopivan. Puolet vastaajista kokee budjetoinnin vaikeaksi, puolet helpoksi. Budjetointi on viime aikoina nostanut sosiaalisessa mediassa suosiota, mikä saattaa selittää helpoksi kokemisen yleistymisen. Budjetoinnin vaikeaksi kokemisen saattaa selittää jaksamisen puute tai mielenkiinnottomuus.

Taloustaitojen kehitys on linkittynyt vahvasti omaan aktiivisuuteen, sillä yli puolet vastaajista ovat opetelleet nämä taidot itse, vaikka kotoa on saatu opetusta tai neuvontaa taloustaitoihin. Konkreettisia taloustaitoja ei koeta perittävän suoraan, vaan taitojen syntymiseen ja kehitykseen vaikuttaa oma kiinnostus aiheeseen, sekä harjoittelu. Luonteenpiirteiden vaikutus talouskäyttäytymiseen korostuu vastauksissa, sillä merkittävä osuus vastaajista arvioi niiden vaikuttavan omaan tapansa hallita talouttaan. Järjestelmälliset persoonat kuvailevat budjetoinnin olevan heille mielekäästä ja luonnistuvan helposti, mihin taas levottomat ja epäjärjestelmälliset persoonallisuudet eivät samaistu. Tästä voidaan havaita, että yksilön persoonallisuudella on merkitystä taloudellisessa päätöksenteossa ja käyttäytymisessä. Persoonallisuudella voi olla niin positiivisia kuin negatiivisia vaikutuksia yksilön talouskäyttäytymiseen.

Valtaosa vastaajista kokee omaksuneensa tahattomasti asenteita, tapoja tai tottumuksia vanhempiensa talouskäyttäytymisestä. Rahaan ja talouteen liittyvät asenteet vaikuttavat periytyvän vahvasti kotoa. Useat vastaajat kertovat perineensä vanhemmiltaan samanlaisen ajatusmaailman rahasta. Esimerkkinä ajatus, että rahan eteen tulisi työskennellä kovasti, mutta sen ei pitäisi muodostua liian

tärkeäksi. Velaksi elämisen tuottaman häpeän ja lainantarpeen arvellaan olevan opittua edellisiltä sukupolvilta. Avoimella rahapuheella ja lapsia osallistavalla kasvatuksella vaikuttaa olevan myönteisiä vaikutuksia. Vanhempien neuvot esimerkiksi pikavippien välttämisestä ja rahankäytön suunnittelusta kehittävät lapsen tai nuoren rahan hahmotuskykyä. Vastaavasti vanhempien vastuuttomalla talouskäyttäytymisellä raportoitiin olevan negatiivisia seurauksia vastaajien omaan talouskäyttäytymiseen. Holtiton rahankäyttö ja vastuuttomuus nähdään taakkana. Aikuisena on kuitenkin mahdollista opetella huonoista tavoista pois oman motivaation kannustamana. Heikot esimerkit vaikuttavat siis negatiivisesti talouskäyttäytymiseen. Tutkimustulosten mukaan vanhempien talouskäyttäytymisen periytyy siis lapsille, sekä hyvässä että pahassa.

Yli puolet vastaajista kokee rahan kiertokulun ymmärtämisen helpoksi (57 %), tai melko helpoksi (16 %). Syiksi arvioidaan henkilökohtainen kiinnostus aiheeseen, vanhempien lapsuudessa ja nuoruudessa toteuttama talouskasvatus, sekä koulujen järjestämä opetus aiheesta. Vaikeuksista raportoivat vastaajat (16 %) nimeävät syiksi mielenkiinnottomuuden ja opetuksen puutteen. Suurimmalle osalle vastaajistamme rahan kiertokulku yhteiskunnassamme on siis tuttua, minkä juurisyyt ovat henkilökohtaisessa kiinnostuksessa sekä talouskasvatuksessa. Vastaajat, jotka kokivat puutteita molemmista aikaisemmin mainituista, kokevat aihepiiriin vaikeaksi. On siis pääteltävissä, että aiheen tuntemus vaatii vähintään toista tekijää, omaehtoista kiinnostusta, tai onnistunutta talouskasvatusta. Omaehtoinen mielenkiinto mahdollistaa henkilön perehtymisen ennalta vieraisiin aiheisiin ja toimii näin motivaation lähteenä. Onnistunut talouskasvatus luo henkilölle tietopohjan, vaikka henkilöllä ei olisikaan sen suurempaa mielenkiintoa asiaan. On huomioitava, että oppimistulokset ovat paremmat, kun tietopohjan lisäksi henkilöltä löytyy myös mielenkiintoa aihepiiriin.

36 % vastaajista koki taloustaitojen periytyvän vanhemmilta lapsille geenien määrittelemien luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien kautta. Vastaajista 50 % kokee taloustaitojen olevan perua enemmän opetuksesta ja opitun tiedon omaksumisesta, kuin luonteenpiirteistä tai ominaisuuksista. Perusteluiden mukaan henkilön omakohtainen mielenkiinto raha- ja talousasioihin määrittelee hänen taloustaitojensa tasoa. Perusteluissa esitettiin, että vaikka henkilö olisi saanut kasvatusta hyvät taloustaidot omaavalta henkilöltä, ilman oppijan omaa mielenkiintoa opetuksella ei koettu olevan kehittävä vaikutusta. Eräs vastaaja tuo esille esimerkin, jossa henkilö Y oli itse opetellut oman mielenkiintonsa siivittämänä parempia taloustaitoja, vaikka hänen vanhempansa olivat taloustaidottomia. Jos taloustaidot periytyisivät geeneissä, olisi henkilön Y pitänyt myös olla taloustaidoton. Esimerkissä korostuu yksilön oman kiinnostuksen merkitys.

Moni vastaaja kokee omaavansa samanlaista talouskäyttäytymistä vanhempien ja isovanhempien kanssa. Esimerkiksi säästeliäisyys ja samankaltainen ostokäyttäytyminen on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Monessa vastauksessa korostetaan kuitenkin myös tietoisia valintoja erilaiseen käyttäytymiseen raha-asioissa. Osa vastaajista haluaa tietoisesti tehdä erilaisia valintoja. On mahdollista, että esimerkiksi vanhempien vastuuton rahankäyttö saattaa aiheuttaa lapsessa vastareaktion, ja tämä alkaa toteuttaa täysin päinvastaista talouskäyttäytymistä. Samaten äärimmäisen säästeliäs ja ”pihi” vanhempi saattaa aiheuttaa lapsessaan vastareaktion, ja tämä alkaakin toteuttaa vapaampaa ja ”holtittomampaa” rahankäyttöä kuin vanhempansa.

7.2 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimuksen avulla saatiin vastaukset sekä tutkimusongelmaan, että tutkimuskysymyksiin. Tutkimukselle asetetut tavoitteet saavutettiin. Tutkimuksella onnistuttiin tuottamaan informaatiota aiemmin melko tuntemattomasta aiheesta. Kohdejoukon taloustaitoja kartoitettiin ja heidän kokemuksistaan talousosaamisen ja -käyttäytymisen periytymisestä saatiin ajankohtaista tietoa. Tutkimustuloksien perusteella taloustaitoihin edellyttävät luonteenpiirteet koetaan periytyvän geeneissä sukupolvelta toiselle. Perityt ominaisuudet, kuten tarkka tai kokonaisuuksia omaksuva luonne, edistävät taloustaitojen syntymistä ja kehitystä. Lisäksi oman sisäisen kiinnostuksen koettiin olevan ratkaiseva tekijä henkilön taloustaitojen kehityksessä. Kiinnostuksen puute saattaa aiheuttaa puutteita taloustaidoissa. Perusteita lahjakkuudelle löytyi. Kohderyhmä koki, että tietyt ominaisuudet mahdollistavat henkilön lahjakkuuden talousasioissa, mutta vain toistojen ja sisäisen motivaation tukemina. Ilman harjoitusta lahjakkuudella ei koettu olevan suurta merkitystä, vaan lahjakkuus koettiin ominaisuutena, joka tekee talousasioista helpommin ymmärrettäviä joillekin ihmisille. Näyttöä konkreettisten taloustaitojen periytymisestä sukupolvelta toiselle geeniperimän mukaan ei ilmennyt.

Tutkimusaineisto osoittaa, että talouskäyttäytyminen peritään omilta vanhemmilta tai kasvattajilta, usein jo lapsuudessa. Tieto talousasioista välittyy vanhemmilta lapsille tahattomana tai tahallisenä oppimisena. Vanhempien toteuttaman talouskasvatuksen tulos on esimerkki tahallisesta oppimisesta. Tahatonta oppimista on lapsen kotona omaksumansa käyttäytymis- ja ajatusmallit, joita ei tarkoituksellisesti opetella. Ns. ”vahingossa” opittuja malleja voi olla niin hyviä, kuin huonojakin. Huonoista pois opettelu on usein henkilön omalla vastuulla. Tutkimusaineistosta voidaan havaita, että harkitsevainen ostokäyttäytyminen ja säästäminen ovat yleisimmin perittyjä käyttäytymismalleja, jotka toistuvat sukupolvien kesken. Eroavaisuuksia sukupolvien välisestä talouskäyttäytymisestä löytyy, eikä niiden koeta periytyvän. Peritystä taloudellisesta käyttäytymisestä on myös tietoisesti peritty pääsemään eroon, mikäli peritty käyttäytymismalli on koettu haitalliseksi.

Tutkimuksen osatavoitteena on tutkia ja osoittaa vanhempien talouskäyttäytymisen merkitys lapsen omaan talouskäyttäytymiseen. Tutkimustuloksia tarkastellessa päädytään siihen johtopäätökseen, että vanhempien / kasvattajien sekä tiedostavalla, että tiedostamattomalla esimerkillä on suuri vaikutus lapsen talousosaamisen kehitykseen.

7.3 Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden toteutuminen

Kyselyyn vastasi yhteensä 100, mikä vastasi minimi tavoitetta vastaajamäärästä. Vaikka vastaajia oli riittävästi tutkimuksen suorittamiseksi, sitä voidaan pitää suhteellisen alhaisena. Vastaajien määrä vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, ja tämä oli huomioitava tulosten ja tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Vastaajamäärän vähäisyys rajoittaa tutkimustulosten hyödyntämistä laajempiin yhteyksiin, eikä tutkimuksen tuloksia voida yleistää tai vetää niistä suoria johtopäätöksiä. Suurempi vastausmäärä olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa olennaisena tekijänä kyselyn kysymysten oikein ymmärtäminen. Vastaajat voivat tulkita kysymykset eri tavoin kuin kyselyn laatijat ovat tarkoittaneet. Kysymysten väärinymmärrys saattaa johtaa virheellisiin tai vääristyneisiin vastauksiin. Kysymyksessä kahdeksan, koskien rahan kiertokulkua, osa vastaajista ei osannut vastata kysymykseen. Kysymys saattoi itsessään olla liian haastava tai myös termistö saattoi olla haastavaa. Tämän kysymyksen vastausten osalta täytyykin suhtautua kriittisesti, sillä vastaukset saattavat olla virheellisiä.

Kysely lähetettiin Savonia-ammattikorkeakoulun liiketalouden ja restonomiopiskelijoille sekä kyselyyn vastasi tutkimuksen tekijöiden lähipiiriä. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Kysely koski taloustaitoja ja talouskäyttäytymistä, joten on mahdollista, että kyselyyn vastasi todennäköisemmin henkilöt, joille raha-asiat ovat helppoja tai taloudellinen tilanne on hyvä. Kyselyyn on siis todennäköisemmin jättänyt vastaamatta he, joille raha-asiat ovat vaikeampia tai ei niin mielekkäitä. Tämä on voinut vaikuttaa kyselyn tuloksiin ja luotettavuuteen.

Kyselyyn vastanneille informoitiin heti alussa, että vastauksia käytetään vain opinnäytetyöhön ja kyselyyn vastataan anonyymisti. Tutkimuksessa ei ole käytetty henkilötietoja. Tutkimustuloksia käsiteltiin kunnioittavasti ja tulokset käytiin läpi mahdollisten asiattomien kommenttien poistamiseksi. Opinnäytetyössä on suhtauduttu lähteisiin kriittisesti ja lähteinä on käytetty luotettavia teoksia.

8 POHDINTA

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyöprosessin ja tutkimuksen onnistumisia, kehityskohteita sekä mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Lisäksi luvussa pohditaan ja arvioidaan tekijöiden omaa työskentelyä prosessin aikana sekä tarkastellaan molempien omaa ammatillista kasvua ja kehitystä. Luvun lopussa esitetään ehdotuksia aiheen jatkotutkimusmahdollisuuksista.

8.1 Opinnäytetyöprosessin ja tutkimuksen onnistuminen

Opinnäytetyön ja tutkimuksen aihe pyrittiin rajaamaan jo varhain suunnitteluvaiheessa. Aihe valittiin osittain oman mielenkiinnostuksen mukaan, ja sen rajaaminen tuotti hieman hankaluuksia. Aihepiiriä tutkittiin ja erilaisia aihepiirin rajauksia ehdoteltiin, kunnes löydettiin tyydyttävä ratkaisu. Suunnitteluvaiheessa työ jaettiin osiin, jotka muodostaisivat yhtenäisen kokonaisuuden. Tutkimuksen ja opinnäytetyön tekeminen sujui tehokkaasti, kun eri osiot oli jaoteltu jo aiemmin ja järjestys muodosti loogisen kokonaisuuden. Teoriaosuudessa keskityttiin käsittelemään aiheen keskeisiä käsitteitä ja termistöä. Teoriaosuus jaettiin eri osioihin, joita olivat talousosaaminen, talouskäyttäytyminen, periytyminen ja lahjakkuus, sekä tutkimusmenetelmät ja toteutus. Kunkin aiheen alaotsikoissa käytiin läpi käsitteitä, sekä niistä tehtyä aiempaa tutkimusta. Teoriaosien pohjalta laadittiin tutkimukselle asetettuja tavoitteita tukeva tutkimuskyselylomake. Tutkimusmenetelmiä käsittelevässä luvussa perehdyttiin käytettäviin menetelmiin sekä aineiston käsittelyyn ja analysointiin. Osiossa esiteltiin myös tutkimuskyselyn tavoitteita, kerrottiin tutkimustulosten tulkinnasta sekä opinnäytetyön luotettavuudesta ja eettisyydestä.

Tutkimusosiossa perehdyttiin toteutettuun tutkimuskyselyyn. Tutkimusaineiston keruu toteutettiin hiihtolomaviikon jälkeen. Ajankohta oli otollinen, sillä vastaanottajat palasivat lomien jälkeen sähköposteihinsa ja vastasivat kyselyymme. Kysely oli avoinna 8 vuorokautta, jonka kuluessa saimme tarvittavan määrän vastauksia. Kyselyn kohdejoukko rajattiin Savonia ammattikorkeakoulun liiketalous- ja restonomiopiskelijoihin. Tutkimustulosten käsittelyssä saatuja tuloksia yhdisteltiin, tulkittiin ja analysoitiin, kattavien tulosten saamiseksi. Tulosten käsittelyssä ja analysoinnissa hyödynnettiin Microsoft Formsia ja Exceliä soveltuvilta osin. Kyselyyn vastanneet ymmärsivät annettuja kysymyksiä ja vaihtoehtoja keskimääräisesti hyvin, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Vain muutaman kysymyksen kohdalla kysymyksen muotoiluun olisi tullut kiinnittää enemmän huomiota, väärinkäsitysten välttämiseksi.

Jatkossa tutkimuskyselyä toteuttaessa, tulisi kiinnittää enemmän huomiota vastaajamäärien hiipumiseen. Pelkkä vastausmäärien seuraaminen ei riitä, tilanne vaatii reagointia. Kyselyn lähettämisen jälkeen vastauksia vastaanotettiin runsaasti, mutta mitä enemmän aikaa kului, sitä vähemmän vastauksia saapui, ja lopulta vastasten tulo tyrehtyi. Tavoitemäärän saavuttaminen ei sujunut niin suoraan viivaisesti, kuin oli ajateltu. Tilannetta olisi voitu nopeuttaa ja helpottaa esimerkiksi muistutusviestillä, tai kannustimella, kuten esimerkiksi pienimuotoisella lahjakorttiarvonnalla kyselyyn vastanneiden kesken.

Kyselylomakkeessa huomiota tulisi kiinnittää kysymysten muotoiluun, järjestykseen sekä sisältöön. Erityisesti kysymysten olennaisuuteen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä muutamalla tarkkaan suunnitellulla ja olennaisella kysymyksellä päästään parempiin tuloksiin, kuin monella huolimattomasti suunnatulla kysymyksellä. Vaikka kyselylomake laadittiin tuottamaan vastauksia asetettuihin

tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin, olisi epäolennaisia voitu karsia pois, ja keskittyä laatimaan sisältönsä olennaisempia kysymyksiä. Kysymys vastaajien lästä ja omista taloustaidoista ei varsinaisesti tuottanut tutkimuksen kannalta oleellista sisältöä, vaikka toikin taustatietoa tutkimukselle.

Saatujen tulosten avulla pystytään havainnoimaan tutkimuksessa ja opinnäytetyössä käsiteltyjä asioita. Tutkimustulosten myötä saatiin informaatiota melko vieraasta ilmiöstä, ja pystyttiin esittämään vanhempien talousosaamisen ja -käyttäytymisen merkitys jälkipolville. Saaduilla tutkimustuloksilla tarjotaan uutta näkökulmaa talousosaamiseen ja -käyttäytymiseen, sekä niiden jatkuvuuteen. Tutkimustulosten avulla herätetään sekä vastaajien, että lukijoiden ajatuksia aiheesta. Lisäksi saaduilla tutkimustuloksilla konkretisoidaan talousosaamisen ja -käyttäytymisen syntymistä aikana, jolloin näillä molemmilla on yhteiskunnassamme suuri merkitys.

Tutkimus oli tutkijoilleen ensimmäinen itse suoritettu kyselytutkimus, mikä ilmeni prosessissa muutamina huomionarvoisina asioina. Jotkin asiat olisi voitu tehdä toisin ja joihinkin olisi tullut kiinnittää enemmän huomiota. Jos tulevaisuudessa toteutettaisiin toinen tutkimus, olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota esimerkiksi kysymysten muotoiluun. Tällöin vastaajien väärinymmärrykset ja epäselvyydet voitaisiin kokonaan välttää. Vaikka tutkimusta ja opinnäytetyötä suunniteltiin huolellisesti, olisi osioiden suunnitteluun voitu kiinnittää enemmän huomiota. Vaikka lopputulos onkin mielestämme looginen ja selkeä kokonaisuus, tulisi sisällön rajaamiseen kiinnittää enemmän huomiota. Suunnittelussa tulisi tarkemmin pohtia sitä, mitä kyseisellä osiolla tavoitellaan, ja kuinka laajasti aiheesta kirjoitetaan, jotta samat aiheet ja asiat eivät toistuisi pitkin opinnäytetyötä useassa kohdassa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi ja toteutettu tutkimus pyrittiin saattamaan onnistuneiksi ja saavuttamaan työlle asetetut tavoitteet. Opinnäytetyöstä pyrittiin laatimaan laaja ja informatiivinen kokonaisuus. Haasteista huolimatta työ tarjoaa uutta tutkimustietoa talousosaamisen ja -käyttäytymisen jatkuvuudesta sukupolvelta toiselle

8.2 Oman työskentelyn ja ammatillisen kasvun tarkastelu

Opinnäytetyön ja tutkimuksen onnistumiseen vaadittiin sujuvaa yhteistyötä, vuorovaikutusta, sekä kiinnostusta motivaatiota. Yhteistyömme oli läpi prosessin sujuvaa. Työn suunnitteluvaiheessa työskentelimme yhdessä ja vaihdoimme ajatuksia paljon kasvokkain. Varsinaisen kirjoitustyön aikana työskentelimme pääosin itsenäisesti, sillä aikataulumme olivat hyvin eriävät. Pidimme joka viikko palaverin, jossa suunniteltiin tulevaa työtä, ja käytiin läpi jo tehtyjä asioita. Tämä auttoi molempia pysymään ajan tasalla työn suhteen, ja yhdessä laadittu aikataulu helpotti työn jaksottamista. Ilmapiiiri tutkijoiden välillä oli kautta prosessin avoin. Ideoinnille ja ehdotuksille oli sijaa, ja motivaatio sekä kiinnostus aiheeseen oli yhteinen. Työlle asetettiin realistiset tavoitteet, ja niiden eteen työskenneltiin määrätietoisesti. Prosessin laajuuden ja työmäärän vuoksi koettiin parhaaksi jakaa työmäärää, ja se jakautui melko tasaisesti. Vaikka töitä tehtiinkin pääosin itsenäisesti, viikoittaiset palaverit varmistivat sen, että molemmat olivat perillä siitä, mitä toinen teki. Asioita pohdittiin myös paljon yhdessä viestien välityksellä.

Haasteita prosessin aikana ilmeni vähän. Yhdeksi haasteeksi muodostu tutkimuskyselymme ulos saaminen, sillä sen lähettäminen vastaanottajille viivästyi hiihtoloman vuoksi. Emme ehtineet saada kyselyä valmiiksi viikkoa ennen hiihtolomaa, eikä kyselyä kannattanut lähettää enää hiihtolomalla, sillä vastausprosentti jäisi todennäköisesti alhaiseksi. Lopulta kysely saatiin vastaajien ulottuville,

kaksi viikkoa myöhässä. Suurin haaste oli saada teksti yhdenmukaiseksi kokonaisuudeksi. On luonnollista, että kahden eri henkilön kirjoittama teksti on erilaista. Eroavuuksia oli niin sanavarastossa, kuin kirjoitustyyliin. Opinnäytetyössä kirjoitustyylin täytyy kuitenkin olla yhtenäinen, joten tekstin yhdistämiseen ja korjailemiseen meni paljon aikaa ja voimavaroja. Haasteita oli myös työskentelyssä. Koska toinen tekijöistä kävi aktiivisesti ansiotyössä, oli hänen edistymisensä varsinkin alussa luonnollisesti hieman hitaampaa. Tällä oli vaikutusta aikataulussa pysymiseen. Tilanne helpottui opintovapaan alettua. Yksi isoimmista haasteista oli löytää luotettavaa ja ajankohtaista lähdeaineistoa. Koska tutkimamme aihe on melko vähän tutkittu, oli sitä tukevaa lähdetä haastavaa löytää. Aiheeseen syventyminen ja aineiston etsiminen vei paljon aikaa.

Oman ammatillisen kasvun havaittiin kehittyvän opinnäytetyöprosessin myötä. Erityisesti tutkimusmenetelmien yhdistämisestä ja hyödyntämisestä saatiin kattava käsitys. Prosessin kulusta ja tutkimustyöskentelystä saatiin oppia käytännönläheisesti, mistä on varmasti hyötyä tulevaisuudessa. Myös ammattisanaston koettiin laajentuneen. Projektin aikana käsitellyiden aiheiden ja asioiden ansiosta aiheesta on nyt ajantasainen näkemys. Projektin koettiin myös lisänneen valmiuksia työelämässä, ja edistäneen henkilökohtaisia tavoitteita.

Projektityöskentelyn koettiin kehittäneen omaa analyyttistä ja kriittistä ajattelua. Tähän vaikuttivat erityisesti tutkimustulosten tarkastelu eri näkökulmista, sekä totuudenmukaisuuden ja luotettavuuden kriittinen tarkastelu. Myös tiedon yhdistely ja vertailu kehitti tiedon tulkintataitoja. Tiedonkeruussa lähteiden luotettavuuden ja asianmukaisuuden arviointi kehitti kriittistä lukutaitoa ja olennaisuuden arviointia.

Projektin ansiosta omien työskentelytapojen koettiin kehittyvän. Projektiluonteisen työskentelyn vaiheista ja niiden työstämisestä opittiin paljon. Eri osien tunnistaminen ja työstäminen, sekä työskentelyn rajaaminen kehitti ajankäytönhallintaa. Itsenäisen työskentelyn ansiosta itsensä johtamisen taidot kehittyivät entisestään. Kehityimme tieteellisen tekstin kirjoittajina.

8.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkittavaksi valittu aihe on ennalta melko vähän tutkittu, mikä mahdollistaa ja tekee kannattavaksi jatkotutkimukset. Aihe on ominaisuuksiltaan laaja ja sitä voidaan tulkita monista eri näkökulmista. Tähän opinnäytetyöhön aihetta piti rajata tarkasti, jotta työmäärä ei kasvaisi liian suureksi, ja aiheesta ei eksyttäisi. Tutkimuksen voisi siis suorittaa vielä laajempaan, jotta saataisiin enemmän tutkimustuloksia ja tulosten luotettavuus paranisi entisestään. Jatkotutkimusmahdollisuuksia on paljon. Aihetta voitaisiin tutkia eri sukupolvien tai kansantalouden näkökulmasta. Saatujen tulosten vertailu voisi tuottaa tärkeää informaatiota tulevaisuuteen ja tulevaisuuden talouskasvattajille. Jatkotutkimuksia voitaisiin myös toteuttaa rajatuilla ikäryhmillä, jolloin heidän kantansa tulisivat selkeästi näkyviin. Koska aihettamme täytyi rajata, kuvastaa se vain yleisesti 18–39-vuotiaiden henkilöiden vastauksia. Jos olisimme suunnanneet tutkimuksen vanhemmille ihmisille ja tutkineet enemmän heidän taloustaitojaan ja talouskäyttäytymistä, tulokset saattaisivat olla eriävät. Nyt nuorten ja aikuisten tulokset osoittivat omaavansa tietyn tason talousosaamisessa, mutta vanhemmista sukupolvista se ei anna riittävää kuvaa.

Jatkotutkimukset mahdollistaisivat tulosten hyödyntämisen lasten ja nuorten talouskasvatuksessa. Tutkittu tieto antaisi talousosaamisen ja -tieteen kasvattajille ja kouluttajille syvällisempää näkemystä

ja näkökulmaa. Talousongelmista ja -osaamattomuudesta kärsiville, sekä sitä tutkiville henkilöille saattaisi myös olla hyötyä aiheen syvällisemmästä tuntemuksesta.

LÄHTEET

- Alavalkama, S. 15.7.2014. Vanhempi, vahvasta talousosaamistasi nuoren hyväksi. Taloustaito: Verkkoyhteisö. <https://www.taloustaito.fi/koti/Vanhempi-vahvasta-talousosaamistasi-nuoren-hyvaksi/#df664e70>. Viitattu 14.2.2025.
- Böckerman, P., Colin, A. & Svento, R. 2021. Early health, risk aversion and stock market participation. ScienceDirect 32. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221463502100112X>. Viitattu 2.4.2025.
- Hakala, J. 2022. Hyvä, parempi, valmis: Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudemus.
- Hallipelto, A. 2021. Talousosaaminen 2020-luvulla. Tallinna: AS Pakett.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Jyväskylän yliopisto n.d. Laadullinen analyysi. Verkkoyhteisö. <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/laadullinen-analyysi>. Viitattu 16.2.2025.
- Kalmi, P. & Ruuskanen, O-P. Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin. Kansantaloudellinen aikakauskirja. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/kalmi_ruuskanen.pdf. Viitattu 14.2.2025.
- Kaprio, J. 2006. Lahjakkuuden monet ulottuvuudet: Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Verkkoyhteisö. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96176>. Viitattu 14.2.2025.
- Karhunen, J. 29.8.2016. Taloustaidot periytyvät- peruskoulussa mahdollisuus vaikuttaa osaamisen. Finanssiala: nettiaikakauskirja. <https://www.finanssiala.fi/uutiset/taloustaidot-periytyvat-peruskoulussa-mahdollisuus-vaikuttaa-osaamiseen/>. Viitattu 14.2.2025.
- Klemetti, J. 20.3.2023. Taloustaidot luovat pohjan paremmille valinnoille. OP-media: Nettiaikakauskirja. <https://www.op-media.fi/pohjolan-op/taloustaidot-luovat-pohjan-paremmille-valinnoille/>. Viitattu 14.2.2023.
- Klemetti, J. 4.12.2019. Rahapuhetta- taloustaidot kuuluvat kaikille. OP-media; Nettiaikakauskirja. <https://www.op-media.fi/op-oulu/rahapuhetta--taloustaidot-kuuluvat-kaikille/>. Viitattu 14.2.2025.
- Lammi, M. 22.3.2024. Heikko talousosaaminen tekee nuorista haavoittuvaisia. Ratkaisuja tieteenä. Nettiaikakauskirja. <https://ratkaisujatieteesta.fi/teknologian-talouden-ja-tyon-murrokset/heikko-taloulosaaminen-tekee-nuorista-aikuisista-haavoittuvia/> . Viitattu 26.3.2025.
- LähiTapiola. 23.8.2016. LähiTapiola ja Martat selvittivät: Taloudellinen käyttäytyminen periytyy – 70 prosenttia suomalaisista pitää itseään suunnitelmallisina rahankäyttäjinä. Verkkoyhteisö. https://www.lahitapiola.fi/cs/Satellite?c=LTCContent_C&cid=1310388714641&locale=fi&p=1302682498678&pagename=LahiTapiola%2FLTContent_C%2FLTNewsLayout. Viitattu 16.2.2025.
- OP Ryhmä, Helsingin Yliopisto ja Jyväskylän Yliopisto. 1.10.2024. Toiveikkaampi tulevaisuus- Nuorten talousosaamisbarometri. Verkkoyhteisö. <https://www.op.fi/documents/10208/1756658/Nuorten+talousosaamisbarometri+2024.pdf/28feb081-0dcb-b81e-df3b-707ac4e19c47?t=1727866540657>. Viitattu 15.2.2025.
- Suomen Pankki. 8.5.2018. Talouslukutaito 2020-luvulla. Verkkoyhteisö. https://www.suomenpankki.fi/globalassets/bof/fi/raha-ja-maksaminen/maksujarjestelmat/suomen-pankki-katalystinamaksuneuvosto/maksuneuvoston_e-kirjanen_2018_talouselukutaito_2020-luvulla.pdf. Viitattu 16.2.2025.
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, H. 2024. Johdatus monimenetelmätutkimukseen. Printon, Viro: Santalahti-kustannus.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehittä: Monimetodinen lähestymistapa. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2015.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2007. Tutki Ja Mittaa: Määrällisen Tutkimuksen Perusteet. Pdf-tiedosto. Viitattu 20.3.2025.

LIITE 1: SAATEKIRJE

Hei,

Teemme opinnäytetyötä talousosaamisen ja talouskäyttämisen periytymisestä ja toivomme, että voisit vastata kyselyymme.

Kyselyyn osallistuminen vie aikaa noin 5-10 minuuttia, ja se on täysin anonyymi. Käytämme vastauksia ainoastaan opinnäytetyömme tueksi.

Vastausaikaa on 16.3. klo 14:00 asti.

Kiitos jo etukäteen vastauksestasi!

Tässä linkki kyselyyn: https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=G2jVtkBKOk2OewOnDTmRtIL1t7vil_tPro_X3kiwt7FUQVZUTz-NNOFpRU1ZPUkg5Tk5LWUpRV1oyTS4u

LIITE 2: KYSELYTUTKIMUKSEN KYSYMYKSET

Taloulosaamisen- ja käyttäytymisen periytyminen

16.3.2025

Pyrimme tämän kyselyn avulla kartoittamaan kohdeyleisön kokemuksia taloustaitojen sekä talouskäyttäytymisen periytymisestä sukupolvelta toiselle. Kysely toteutetaan anonyymisti emmekä käsittele vastaajien henkilötietoja. Annettujen vastauksia ei pysty yhdistää vastaajiin.

* Pakollinen

1. Minkä ikäinen olet? *

- 18-29
- 30-39
- 40-50
- Yli 50

2. Millaiset taloustaidot koet omaavasi? *

Taloustaidot tarkoittavat kykyjä ja taitoja käsitellä ja ymmärtää rahaa, sekä sen käyttöä. Taloustaitoja ovat esimerkiksi budjetointi, hintavertailu ja säästäminen.

	Heikot 1	Kohtalaiset 2	Hyvät 3	Erinomaiset 4
Taloustaitoni ovat	☐	☐	☐	☐

3. Arvio omia taloustaitojasi. Vastaa asteikolla 1-4. *

	Heikot 1	Kohtalaiset 2	Hyvät 3	Erinomaiset 4
Säästäminen	☐	☐	☐	☐
Budjetointi	☐	☐	☐	☐
Sijoittaminen	☐	☐	☐	☐
Velanhallinta	☐	☐	☐	☐

4. Vastaa asteikolla 1-5. *

	Täysin eri mieltä 1	Eri mieltä2	Jokseenkin samaa mieltä 3	Samaa mieltä 4	Täysin samaa mieltä 5
Olen oppinut taloustaidot vanhemmilta/huoltajilta	☐	☐	☐	☐	☐
Olen opetellut taloustaitoni itse	☐	☐	☐	☐	☐
Olen saanut opetusta taloustaitoihin vanhemmillani	☐	☐	☐	☐	☐
Olen perinyt huomaamattani taloustaitoja vanhemmilta/isovanhemmillani	☐	☐	☐	☐	☐
Olen perinyt talouskäyttäytymistä huomaamattani vanhemmillani/isovanhemmillani	☐	☐	☐	☐	☐
Omaan paremmat taloustaidot kuin vanhemmillani	☐	☐	☐	☐	☐
Omaan paremmat taloustaidot kuin vanhempani tai isovanhempani	☐	☐	☐	☐	☐
Taloustaidoissa ni on samankaltaisuutta vanhempieni taitoihin verrattaessa	☐	☐	☐	☐	☐
Koetko, että luonteenpiirteellä on merkitystä talouskäyttäytymiseen? Esim. tarkoittaako spontaani persoonallisuus spontaanin rahankäyttöä?	☐	☐	☐	☐	☐

5. Koetko jonkun/ jotkut seuraavista taloustaidoista itsellesi helpoiksi? *

- Säästäminen
- Sijoittaminen
- Budjetointi
- Heräteostosten välttely
- Hintavertailu
- Tuhlailun välttely
- Oman talouden hahmottaminen
- Laskujen maksaminen ajallaan
- Esim. vakuutusten kilpailutus

6. Kuinka olet saanut taloustaitosi? *

- Olen saanut opetusta vanhemmiltani / isovanhemmiltani
- Olen opetellut itse
- Molemmat yllä mainitut
- en osaa sanoa

7. Millaista talouskäyttäytymistä koet perineesi / oppineesi huomaamattasi? *

Esim. Onko sinulla ja vanhemmillasi /isovanhemmillasi yhtenäisiä taloustaitoja?

8. Onko rahan kiertokulun ymmärtäminen sinulle helppoa? Mistä arvelet sen johtuvan? *

Rahan kiertokululla tarkoitetaan rahan kiertoa yhteiskunnassamme yritysten, kotitalouksien, pankkien ja valtion/kuntien välillä. Pohdi, miksi kykenet ymmärtämään/ et kykene ymmärtämään kiertokulkua.

9. Koetko, että taloustaidot, esim. kyky ymmärtää rahankiertoa ja taito käsitellä rahaa, voi periytyä samalla periaatteella kuin urheilijalla hyvä hapenottokyky ja pelisilmä? Perustele jos osaat! *

10. Oletko huomannut isoja eroavaisuuksia sinun ja vanhempiesi/isovanhempiesi rahankäytössä?

*

11. Oletko huomannut samankaltaisuuksia sinun ja vanhempiesi/isovanhempien rahankäytössä?

Millaisia? *